

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport IBG-LP 14-001

Gymnasieelevers kunskap om kostens påverkan på miljön

Thomas Karlsson

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet
Läroprogrammet 210-330 hp
Lärarexamensarbete 15 hp, ht 2014
Handledare: Henrik Viberg
Examinator: Ingela Frost

Sammanfattning

Gymnasiereformen Gy2011 gör att elever som läser inom programmet för teknik helt kan undgå att läsa kurser med biologisk infallsvinkel eftersom sådana kurser inte är obligatoriska för programmet. Detta kan leda till att vissa elever som går ut gymnasiet saknar biologiska kunskaper för hållbar utveckling, som i sin tur kan leda till att de gör färre miljösmarta val vilket redan är en brist till sett hos den yngre generationen. Beteendeforskning visar att en individs agerande styrs av värderingar, attityder, information, vanor och sociala normer. I en rapport som publicerats av naturvårdsverket anser författarna att vår förnuftstyrda miljöpolitiska strategi strider mot de insikter vi har om individens drivkraft att enskilt förändra vår samhällsstruktur.

Studiens syfte är att med en enkätundersökning undersöka om det finns några brister i gymnasieelevers kunskap om kostens påverkan på miljön och att undersöka vilka faktorer som påverkar matvanorna och inställningen till att agera miljövänligt.

Resultatet visade att eleverna anser att de själva har bristande kunskaper om kostens påverkan på miljön, vilket till viss del styrks av enkätsvar. Kurser inom naturkunskap visade sig ligga till grund för den mesta av undervisningen i skolan om kostens påverkan på miljön. Det är av stor vikt att öka elevernas praktiska kunskaper om kostens påverkan på miljön så att de kan göra goda miljöval gällande kost. Därför bör åtgärder inom gymnasieskolan genomföras för att motverka den bristande kunskap eleverna har om kostens påverkan på miljön. Denna studie kan fungera som underlag för lärare som planerar undervisning i biologi och naturkunskap.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
Innehållsförteckning.....	3
Inledning och bakgrund.....	4
Problemformulering.....	5
Syfte och Frågeställningar.....	5
Specifika frågeställningar.....	5
Tidigare forskning.....	6
Metod.....	9
Datainsamlingsmetod.....	9
Enkätens utformning.....	9
Urval.....	10
Procedur.....	10
Databearbetning.....	10
Forskningsetiska reflektioner.....	11
Resultat.....	11
Diskussion.....	22
Resultatdiskussion.....	22
På vilket/vilka sätt anser eleverna att de genom skolan haft möjlighet att skaffa sig kunskaper om matens påverkan på miljön?.....	22
Vad anser eleverna om mängden undervisning om matens påverkan på miljön som erbjudits i skolan?.....	23
Vilka faktorer spelar roll för motivationen och valet att äta miljövänligt hos gymnasieelever?.....	24
I vilken grad är eleverna medvetna om att olika typer av livsmedel, inklusive kött från olika djur har olika inverkan på utsläppet av växthusgaser?.....	26
I vilken mån är eleverna medvetna om vilka produktmärken som främjar hållbar utveckling?.....	27
Metoddiskussion.....	27
Slutsatts.....	28
Yrkesrelevans och vidare forskning.....	29
Referenser.....	29
Appendix 1.....	31
Enkät.....	31

Inledning och bakgrund

I takt med den mänskliga populationens utbredning ökar även den negativa miljö- och klimatpåverkan från den ökande produktionen. Fabriker och andra produktionsfaciliteter som till exempel jordbruk bidrar till utsläpp i vår miljö. Dessa utsläpp består av såväl miljögifter som växthusgaser, vilket påverkar naturen negativt. På livsmedelsverkets hemsida kan man läsa att en svensk medborgare äter ungefär 800 kg mat på ett år (Skolverket 2011). Vidare kan man läsa att den konsumtionen bidrar till en fjärdedel av den totala klimatpåverkan från de svenska hushållen. Att bevara miljön och att vara mån om människans inverkan på klimatförändringar har en stor betydelse för framtida generationers förutsättningar till att kunna leva ett gott liv. Därför har regeringen en miljöpolitik som grundar sig i de riktlinjer som beslutats enligt regeringens proposition (2004/05:150) som består av 16 miljö kvalitetsmål, vilka behandlar de strävningmål vi har för att uppnå en bättre miljö. För att uppnå en bättre miljö har vi i en förnuftstyrd miljöpolitik, vilket innebär att det inte bara är upp till industrin att förbättra sig miljömässigt utan också den enskilda konsumenten. Om individer enligt eget förnuft förväntas handla enligt miljöpolitikens mål är det även rimligt att anse att alla besitter goda kunskaper inom området. Staten har därmed bestämt att grundskolan och gymnasieskolan ska vara ett forum där miljöfrågor ska diskuteras. I och med skolreformen (Skola 2011) har skolverket publicerat ett dokument SKOLFS 2010:37, som beskriver vad grundskolans övergripande uppdrag är enligt Skola 2011. I dokumentet som trädde i kraft 2011-02-01 (SKOLFS 2010:37) kan man läsa att:

"Genom ett *miljöperspektiv* får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling."

Idag gäller endast detta uppdrag för grundskolan och inte för gymnasieskolan (Skolverket 2011). Dock i statens offentliga utredningar (2008:27) påpekas att skollagen, så som läroplanen för de frivilliga skolformerna, att gymnasieskolan spelar en stor roll i att:

"... förbereda alla elever för ett aktivt deltagande i samhället, såväl det svenska som det internationella..." SOU (2008:27).

Vidare skriver man att

"Ett medel för att genomföra uppdraget att förbereda alla elever för ett aktivt deltagande i samhällslivet är de ämnen som är gemensamma för gymnasieskolan." (SOU 2008:27).

Tidigare var Naturkunskap ett gemensamt ämne för alla program. Men enligt skolreformen inom gymnasiet, Gy2011 (skolverket 2011) har man utifrån SOU (2008:27) bestämt att ämnet Naturkunskap kommer vara ett gemensamt ämne för alla gymnasieprogram utom Programmet för Teknik och Programmet för Naturvetenskap. Motiveringen till att ta bort ämnet Naturkunskap som ett gemensamt ämne för de två programmen är att programmen genom de naturvetenskapliga kurserna Fysik, Kemi och Biologi redan påstås innehålla de kunskaper som ges inom ämnet Naturkunskap (SOU 2008:27). Däremot skiljer sig de två programmen åt i kursinnehåll där teknikprogrammet endast läser fysik och kemi men har möjlighet att inom programfördjupningen

välja till kurser inom biologi men inte naturkunskap. För att få ett perspektiv på hur många elever det kan komma att röra sig om kan man studera skolverkets statistik. Till läsåret 2012/13 sökte totalt 118537 elever in till ett gymnasieprogram varav 9,426 elever sökte till Programmet för Teknik (skolverket 2013). Alltså påverkas ca 8 % av alla gymnasieelever av gymnasiereformen Gy2011, som gör att de helt kan undgå att läsa kurser med biologisk infallsvinkel.

Problemformulering

I och med gymnasiereformen (Gy2011), som trätt i kraft är numera kurserna Naturkunskap A och B inte möjliga att läsa för elever på Programmet för Teknik. För dessa elever är det dessutom inte obligatoriskt att läsa kurser inom biologi. Det finns därmed stor risk att dessa elever helt missar biologisk undervisning och därmed kan gå miste om kunskap i matkonsumtionens miljöpåverkan. Även om de eleverna väljer att läsa kurser inom biologi är det inte säkert att de blir undervisade om matkonsumtionens påverkan på miljön, eftersom kursplanernas utformning ger stort utrymme för tolkning av vilken kunskap som ska tas upp. Detta leder i sin tur till att det viktiga momentet matkonsumtion för hållbar utveckling lätt faller bort i undervisningen. Om det redan nu finns brister inom programmet angående vår matkonsumtions påverkan på miljön kan det finnas en risk att kunskapsbristen kan öka i och med gymnasiereformen (Gy2011) där elever missar undervisning i naturkunskap och eventuellt biologi. Bristande kunskaper om vår matkonsumtions påverkan på miljön motverkar den miljöpolitik vi har i Sverige vilket jag anser är ett stort problem.

Syfte och Frågeställningar

Syftet med studien är dels att undersöka gymnasieelevers matvanor i relation till deras insikt och motivation för hållbar utveckling samt undersöka om eleverna uppfattar att det finns en brist på information om detta ämne inom skolan eller om informationen är adekvat.

Specifika frågeställningar:

- *På vilket/vilka sätt anser eleverna att de genom skolan har haft möjlighet att skaffa sig kunskap om matens påverkan på miljön?*
- *Vad anser eleverna om mängden undervisning om matens påverkan på miljön som erbjudits i skolan?*
- *Vilka faktorer spelar roll för motivationen och valet att äta miljövänligt hos gymnasieelever?*
- *I vilken grad är eleverna medvetna om att olika typer av livsmedel, inklusive kött från olika djur har olika inverkan på utsläppet av växthusgaser?*
- *I vilken mån är eleverna medvetna om vilka produktmärken som främjar hållbar utveckling?*

Tidigare forskning

Forskning som direkt rör ämnet om elevers kunskaper om kostens påverkan på miljön har varit svår att hitta. Dock finns det en del forskning kring elevers kost i relation till hälsa. Jag anser att den forskningen och dess resultat inte tillför mycket till denna studie som har ett helt annat syfte än tidigare studier, som angränsar till ämnet kost och miljö. Däremot finns det studier (Lindén, 2001 och Åbacka, 2008) gjorda på elevers uppfattning om konsumtion och miljö där kosten ibland tas upp samt studier om elevers miljömedvetenhet. Men för att få en djupare inblick om de bakomliggande faktorerna till människans handlande kan man vända sig till studier inom beteendeforskningen.

I en rapport (Andrén, Anderup & Hornborg, 2004) som publicerats av Naturvårdsverket sammanställs kunskaper i humanekologi (som tvärvetenskapligt omfattar studier om interaktioner mellan samhälle, natur och människan i förhållande till hållbar utveckling) och hur man från ett sådant perspektiv tar sig an frågor om hållbar produktion och konsumtion. För att förstå individers handlingar bör man känna till några viktiga faktorer som presenteras nedan.

- ✧ Värderingarna är grunden för de attityder en individ har mot en situation som kan styra dess handlingar. Däremot är det svårt att se ett samband utifrån att värderingarna i sig själv speglar individens faktiska handlande.
- ✧ Attityderna till olika situationer grundar sig i individens kunskap, känslor och handlingsberedskap inom området den ställs emot. Det kan leda till en handling enligt attitydens ramar med förutsättning att situationen och strukturen individen ställs mot stödjer attityden. Det betyder med andra ord att om det inte finns möjlighet för individen att handla enligt dess attityd kommer det heller inte ske.
- ✧ Information och utbildning kan anses vara en stark faktor till att förändra individers handlande. Enligt beteendeforskningen har det dock visat sig att information i sig, utan upprepning eller andra insatser ger väldigt lite effekt. Information i sig är således inte tillräckligt för att behålla ett nytt önskvärt beteende. Sociologen Anthony Giddens (1997) menar att individer i det moderna samhället har ett hypotestänkande, det vill säga att man är medveten om att informationen idag kan komma att ändras. Detta tankesätt är för forskningsvärlden gynnsamt men för den enskilda individen kan det skapa en känsla av osäkerhet när man ställs inför ett val där informationen inte är absolut.
- ✧ Vanor är ofta undermedvetna upprepade handlingar som från individen kräver minsta möjliga reflektion eller tanke kring handlandet som även ger individen en positiv erfarenhet och association av handlandet. Vanor, som kan skapas från strukturer och situationer är ett resultat från vår omgivning och normer. Giddens (1997) menar att dessa vanor ligger till grund för individens livsstil, vilket bidrar till en känsla av ordning och är ett sätt för individen att behålla en trygghet i sin existens och tillvaro. En livsstil kännetecknas enligt (Giddens, 1997) av "... att den är knuten till och uttryck för en specifik handlingsmiljö.". Livsstilen är därmed något som i rätt handlingsmiljö ger individen känslan av tillhörighet, men eftersom det finns flera olika livsstilar som man stöter på när man rör sig från olika platser och miljöer i sitt vardagsliv kan en persons livsstil även få den att känna sig illa till mods när den befinner sig i en handlingsmiljö där livsstilen ifrågasätts. Men eftersom individen ofta inte lägger någon större tanke bakom sina vanor som då kan ses som att de sker per automatik, är vanor således svåra att aktivt förändra och kräver därför många

steg av faktorer som motiverar och stödjer den önskvärda nya vanan.

- ▲ Sociala normer ligger som grund för individens syn på vad som anses acceptabelt, normalt och vad som är värt att sträva efter. Att följa de sociala normer som individen omges av fyller individens behov av gemenskap och delaktighet i en grupp med specifik identitet som ger individen sin självidentitet. Det är således inom den sociala omgivningen av normer där specifika attityder, värderingar och vanor påverkar individens handlande.

Till dessa faktorer, som styr individens handlande, skriver Andrén, Anderup & Hornborg (2004) att man även bör beakta de känslor till naturen som individen har. I denna mening avses då den urbana moderniserade människan som inte längre möter de konkreta och -praktiska erfarenheter och kunskaper till ekologiska samband. Det vill säga att de flesta individer inte är i direkt kontakt med naturen och därför inte ser de ekologiska påföljder samhället bidrar till. Detta kan ge den urbana moderniserade människan idag en illusion om att den är oberoende av naturen för att leva ett gott liv. Det gör att individen lätt handlar utan att tänka på handlandets ekologiska inverkan eftersom naturen har blivit något utomstående och som inte påverkar individen emotionellt. Ett exempel som Lindén (2001) skriver om är att äldre generationens människor i högre grad utför omedvetna miljövänliga handlingar än vad den yngre generationen människor gör. Deras handlande grundar sig i att de växt upp i ett resurssnålt samhälle där de fått praktiska kunskaper om hur man nyttjar sina resurser. Den yngre generationen har i högre grad teoretiska kunskaper om samhälle, natur och miljö än den äldre generationen men kan inte omvandla de teoretiska kunskaperna till praktiskt handlande. Vidare skriver Lindén (2001) att det finns ett samband mellan tiden det tar för en individ att frivilligt ändra en vana med hur komplicerad informationen är som ska leda till förändring. Där är det så att ju simplare informationen är ju snabbare kan en förändring av en vana ske. Det är man medveten om i samhället vilket gör att miljömärkning av produkter spelar en stor roll i målet att få medborgarna att göra miljömedvetna val.

Vidare skriver Andrén, Anderup & Hornborg (2004) att det finns en vilja från människan att uppleva det vi anser som orörd natur och sträva mot att den orörda naturen behålls för framtida generationer. Detta eftersom bilden av den orörda naturen ger individen en känsla av trygghet och konsistens i förhållande till industrisamhällets struktur och politik som kan anses paradoxal. Politiken är således motsägelsefull eftersom man lägger över ansvaret på individen att agera förnuftigt och göra egna val som enligt politiken ska gynna ekonomisk tillväxt och ekologiskt hållbarhet, två mål som i dagens samhällsstruktur motverkar varandra. Tillsammans med politikens förnuftstrategi, de dubbla budskapen och individens avskiljning från naturen är det vanligt att individen kan känna sig uppgiven och få ett inaktivt ställningstagande till ekologisk hållbarhet som lätt kan leda till att man agerar därefter. Även Giddens (1997) menar att individens insikt i att det krävs en egen ändring av sin livsstil, för att förändra miljön mot det bättre, gör att man väljer att se förbi sin miljömedvetenhet och agera därefter. Han menar också att det krävs en dämpning av den ständigt ökade ekonomiska pressen och en genomgripande förändring av livsstil för att minska de ekologiska risker samhället utsätter naturen för idag. Vidare skriver han att:

”De största skadorna på miljön beror på vårt sätt att leva i de moderna sektorerna av världssamfundet.” (Giddens, 1997).

Det som menas är att individernas olika val sker inom samhällets strukturerade ramar. Ändras samhällsstrukturen ändras även de ramar för vilka val individen har möjlighet att göra. Som sista slutsats skriver Andrén, Anderup & Hornborg (2004) att:

”För det tredje strider tilltron till en förnuftsstyrd miljöpolitisk strategi mot grundläggande

insikter om människans drivkrafter samt om hennes begränsade möjligheter att som enskild aktör förändra grundläggande samhällsstrukturer.” (Andrén, Anderup & Hornborg, 2004)

de anser att förändring bör ske på politisk nivå istället för att överlåtas till de enskilda individernas förnuft som det ser ut idag.

I en studie av Gun Åbacka (2008) intervjuade hon 30st elever i årskurs 7 på en skola i Åbo med syftet att ta reda på vilka förhållningssätt och kunskaper eleverna får från skolan, hemmet och närmiljön om konsumtion, kost, hälsa, huslig ekonomi och miljö. Studien undersöker även effekten av undervisning i ämnet hushållsekonomi (som är motsvarigheten till det svenska ämnet hem- och konsumentkunskap) genom att eleverna intervjuas både före och efter de undervisas i ämnet.

Studien visade att de kunskaper och förhållningssätt eleverna har med sig till skolan från hemmet grundar sig i ett bekvämlighetsperspektiv, där traditioner ligger till grund för det vardagliga handlandet. Precis som Giddens (1997) skriver så har eleverna ett handlingsmönster som bygger på vanor där man inte reflekterar över konsekvenserna av sitt handlande. Detta gör att kunskaperna om handlandet för en bättre miljö förbises för den individuella välfärden. Studien visade också att eleverna distanserar sig från miljöproblemen genom att se dem som ett kollektivt ansvar än som ett problem som kan lösas ur ett individrelaterat perspektiv. På så vis känner eleverna att de inte behöver ta något större ansvar för sitt individuella handlande.

Åbacka (2008) visar att elever som undervisats i hushållsekonomi har blivit mer medvetna om hur deras individuella handlande påverkar miljön och har därmed gett eleverna goda förutsättningar för nya värderingar och miljöanpassade handlingar. Men trots skolans positiva inverkan anser Åbacka (2008) att det krävs relevant uppfostring i hemmet och samhället för att eleverna ska handla mer miljöanpassat.

Eleverna i studien frågades även om vilka faktorer som spelar roll i valet av inköpta matvaror. Resultatet före undervisning i hushållsekonomi visade att valet av matinköp till störst del beror på att man vill göra de andra hushållsmedlemmarna belåtna. Det menas då i form av att följa de mattraditioner eller matpreferenser som råder inom familjen. Alltså ett handlingsmönster som inte lägger inköpens miljöpåverkan i fokus.

Resultatet efter undervisning i hushållsekonomi visade att ungefär hälften av eleverna sätter främst hälsan och vissa miljöaspekter i fokus vid matinköpen. Däremot visade studien att pris inte var en drivande faktor i valet av mat. Åbacka (2008) menar att det kan bero på att eleverna inte har koll på hushållsekonomi och hur mycket pengar som går åt till livsmedel.

Slutligen anser Åbacka (2008) att undervisning inom konsumtion ska innehålla aktuell information som berör och återspeglar elevernas egen vardag utanför skolan för att motivera deras lärandeprocesser.

I ett examensarbete av Karolina Wikström (2011) gjordes en studie på 63st gymnasieelever och 5st lärare om huruvida mängden exkursioner i undervisningen bidrog till elevernas miljömedvetenhet samt kunskapsinhämtning.

Studiens resultat visade inte på några större sammanhang mellan ökad miljömedvetenhet och mängden exkursioner som var det förväntade resultatet. Däremot såg man ett samband mellan ökad miljömedvetenhet och elever som studerar på gymnasieskolor där många elever är inflyttade i studieorten, vilket i studien anses som att man flyttat hemifrån. Därför har man dragit slutsatsen att elever som flyttat hemifrån handlar mat till, och för sig själv. Det innebär att de självständigt väljer vilken mat som inhandlas utan att behöva tänka på någon annans behov som Åbacka (2008)

beskriver i sin studie är den största faktorn till valet av matinköp.

I studien tog man även reda på hur ofta ämnet ”hållbar matkonsumtion” togs upp och om det fanns något samband mellan elevernas miljömedvetenhet. Resultatet visade inget samband mellan mycket undervisning och ökad miljömedvetenhet. Som exempel; såg man att eleverna som studerade på skolan med mest undervisning om hållbar matkonsumtion också var de elever som handlade minst närproducerade, ekologiska och miljömärkta varor. Att resultaten skiljer sig så pass åt tror Wikström (2011) kan bero på olika utformning av undervisningen och dess kvalitet.

Eleverna tillfrågades även om hur ofta de äter kött till sina måltider för att undersöka om de aktivt väljer bort kött för att minska på koldioxidutsläppen som köttproduktionen bidrar till. Förutsatt att man äter två måltider varje dag visade studien att 30 % av eleverna äter mindre än en vegetarisk måltid varannan vecka, det vill säga att de nästan alltid äter kött till alla sina måltider. Andelen elever som valt en vegetarisk livsstil uppgick till ca 10 %. Utöver de två tidigare nämnda resultaten visar studien att många elever som inte valt en vegetarisk livsstil äter vegetariska måltider regelbundet.

Studien visade även att överlag var eleverna miljömedvetna på så sätt att de ofta handlade ekologiska matvaror. Däremot var det hela 30 % som angav att de aldrig handlade ekologiska varor. Majoriteten elever var även duktiga på att leta efter miljömärkta produkter när de handlade mat.

Metod

I följande avsnitt kommer metoden för studien att presenteras.

Datainsamlingsmetod

Studien valdes att göras som en enkätundersökning, då jag ansåg att det skulle ge bäst resultat som överensstämmer med studiens syften och frågeställningar om gymnasieelevers matvanor i relation till deras kunskap om kostens påverkan på miljön. Eftersom det finns väldigt lite forskning på ämnet kommer denna studie främst att ge nya resultat.

Enkätens utformning

Eftersom det inte fanns någon redan färdig, utarbetad och beprövad enkät att använda som Esaiasson, (2007) skriver ger bäst begreppsvaliditet sammansattes därför en egen enkät i samråd med handledare. Enkäten skickades sedan in för granskning till Tobias Jakobsson på institutionen för Biologiskt grundutbildning i Uppsala som har goda kunskaper inom enkätutformning. Med dessa två personers utlåtande om enkätens formuleringar och struktur i relation till studiens frågeställning ansåg jag att enkäten erhåller hög validitet. Inom de kommande styckena beskriver jag hur enkäten formulerats.

Enkäten består av åtta delar, som kategoriserats med siffrorna 0 till 7, med frågor inom olika områden som delats in med bokstäver enligt det latinska alfabetet. Anledningen till att sortera frågorna i kategorier och namn med bokstäver och siffror, är att det ger ett intryck av att enkäten består av färre frågor att svara på än vad det egentligen är. Det skapar även en struktur som bidrar till att enkäten blir lätt att arbeta sig igenom.

Enkäten är utformad med en medveten språkstrategi som man kan beskriva i fyra olika delar:

-Grundstruktur, det vill säga om frågor går att ställa på liknande sätt så bör de utformas lika, men att

man ändrar på några få ord. Detta leder till att det blir lättare att läsa frågor i följd om de har samma struktur. Viktigt är också att enkätens standardformuleringar inte är olika. Formen på enkätfrågorna bör vara likartade i antingen aktiv eller passiv form samt hålla samma tempus. Detta tillsammans bidrar till att personen som svarar på enkäten fördelar sin energi lika mycket på de första enkätfrågorna som på de sista.

Enkätfrågorna är strukturerade på så sätt att de kommer resultera i svar med olika variabelskalor så som nominalskala i form av kön och utbildning (Esaiasson, 2007), samt ordinalskala (Esaiasson, 2007) där frågorna undersöker vad eleverna tycker om den information de haft möjlighet att ta del av i skolan. Dessa frågor kommer att kompletteras med så kallade essäfrågor där man kan skriva in en fri text som svar.

Urval

Valet av skolor och program som tilldelas enkätundersökningen grundar sig i de kontakter med lärare jag har i gymnasieskolor runt om i länet. Enkäterna delades endast ut till gymnasieelever i årskurs 3. Att studien riktar sig till elever som går tredje året på gymnasiet är dels för att det är mest troligt att de redan läst klart någon/några kurser inom ämnet naturkunskap eller ämnet biologi. Denna faktor kan vara avgörande för att jag ska få svar som överensstämmer med mina frågeställningar, om eleverna har haft någon undervisning om kostens påverkan på miljön. En annan anledning att välja endast elever som går sitt sista år på gymnasiet är att dessa elever sannolikt är äldre än de elever som går första eller andra året på gymnasiet. Åldersfaktorn spelar roll då äldre elever har längre erfarenhet av att sitta stilla, vara fokuserade och svara på frågor än yngre elever. Det är väsentligt att förhållandena för att fylla i en enkät kan liknas vid att skriva ett prov vilket de äldre eleverna har mer erfarenhet av. Ju bättre eleverna kan vara fokuserade under en period kan resultera i att de lägger ner ungefär lika mycket energi på att svara på de sista enkätfrågorna som på de första enkätfrågorna.

Då enkäten, eller undersökningen sker inom olika grupper och skolor inom ramen för studiens syfte ökar reliabiliteten (Esaiasson, 2007) för studien eftersom resultatet speglar en vid grupp av gymnasieelever. Totalt tillfrågades 124 elever att delta i enkätundersökningen varav alla valde att ställa upp. Dock saknades svar på vissa frågor i enkäterna som samlades in.

Procedur

Under en vecka (hösten 2011) kontaktades gymnasielärare för att bestämma tid för mig att besöka klasserna och genomföra enkätundersökningen. Av olika skäl kunde jag dock inte själv besöka alla skolor. Totalt medverkade jag vid ca två tredjedelar av alla tillfällen då enkäten delades ut. Besöket på skolorna och utförandet av hela enkätundersökningen utfördes under två veckors tid efter att gymnasielärarna kontaktades. Till de skolor jag inte kunde besöka gav jag läraren instruktioner och information om studien så han eller hon kunde föra vidare det till enkätdeltagarna. Vid de tillfällen jag själv kunde närvara informerade jag enkätdeltagarna om studiens syfte och relevans.

Databearbetning

Enkätsvaren kom sedan att ligga till grund för den datamatrix jag satte ihop. Utifrån datamatrixen skedde flera sammanställningar inom ramarna för de frågeställningar jag ställt upp. Varje sammanställning presenteras i varsitt diagram med värdet för varje svar presenterat i procent, som kommer ligga till grund för studiens analys och diskussion. För att kunna bedöma hur bra eleverna kände till produktmärken utformades ett poängsystem. Ett poäng för rätt ikryssat svar och ett poäng för att inte kryssa i ett märke som inte har med hållbar utveckling att göra. Ett minuspoäng gavs för

att kryssa i ett produktmärke som inte har med hållbar utveckling att göra och ett minuspoäng gavs för att inte kryssa i ett produktmärke som har med hållbar utveckling att göra.

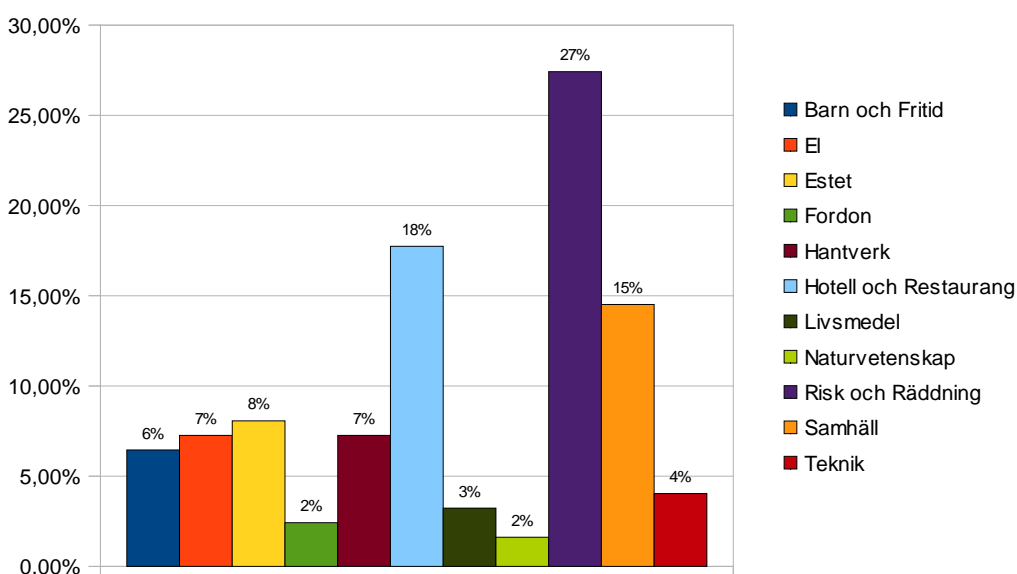
Forskningsetiska reflektioner

Enkättagarna blev informerade om villkoren för att ställa upp på undersökningen vilket omfattade att de kommer vara anonyma till namn och vilken skola de går på. De fick även veta att det var helt frivilligt att delta och att man kunde avbryta ett påbörjat deltagande. Detta kan vara viktigt då enkäten ställer frågor om kost och kunskaper vilket kan vara ett känsligt ämne eller få deltagarna att känna sig obekväma. Eftersom de personer som deltog var över 15 år behövdes inte något samtycke från föräldrar krävas in.

Resultat

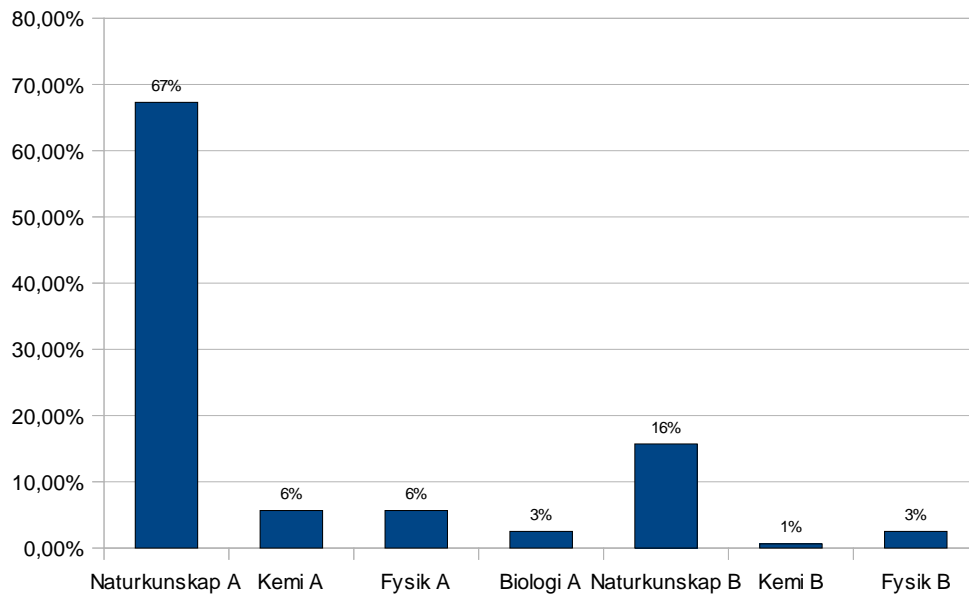
I denna del kommer resultatet från enkätstudien presenteras i form av stapeldiagram tillsammans med de procentuella värdena från svarsalternativen som kan utläsas över varje stapel. Den totala procenten i ett stapeldiagram kan överstiga eller understiga 100 % då talen är avrundade till heltal. Totalt samlades 124 stycken enkäter in för analys. Dock är inte alla enkäterna som samlats in komplett ifyllda. Detta gör att procentsatserna i alla stapeldiagram inte stämmer överens med varandra. Svaren från fråga 3a sammanställdes till tre grupper; 0-4, 5-9 och 10-14. Detsamma gäller för fråga 7a där svaren sammanställdes till 5 grupper; <0, 1-3, 4-6, 7-9 och 10-13.

96 % av eleverna som svarade på enkäten gick en annan utbildning än Programmet för Teknik (fig 1).

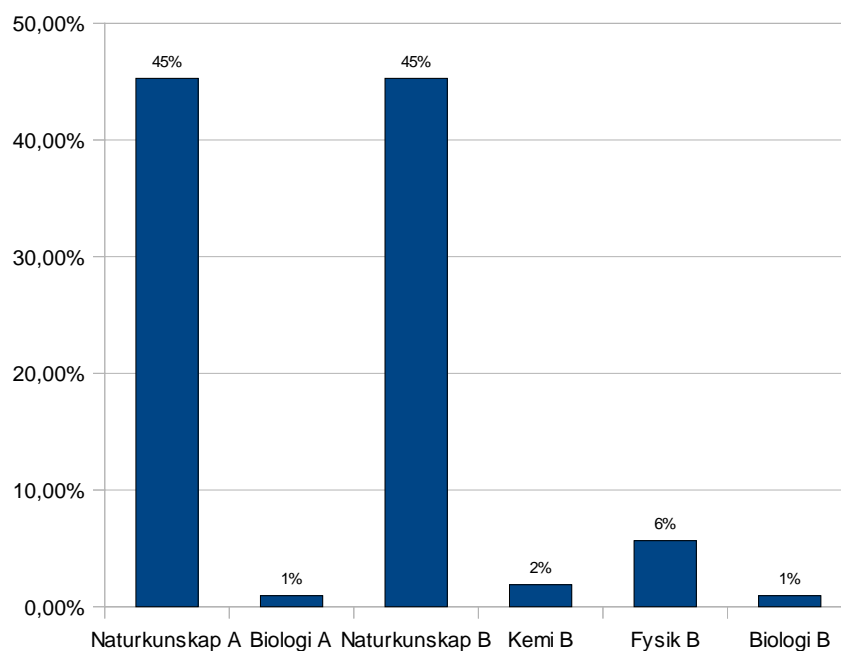
Figur 1. Fördelning av eleverna (N=124) som svarade på enkäten över gymnasieprogram.

67 % av eleverna har läst kursen Naturkunskap A och 16 % har läst kursen Naturkunskap B. Totalt 19 % av eleverna hade läst andra naturvetenskapliga kurser (fig 2).

Figur 2. Gymnasiekurser som elever (N=124) på sitt tredje år i gymnasiet har läst.

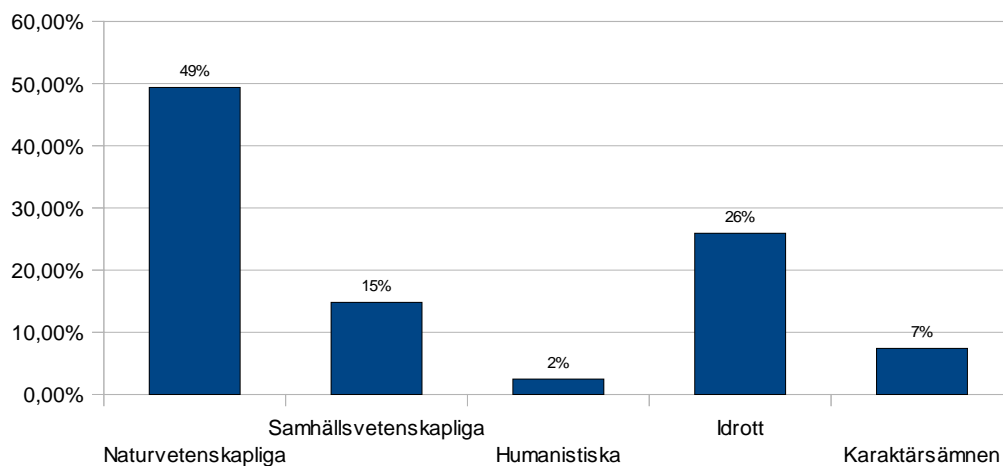
Totalt läser 45 % av eleverna kursen Naturkunskap A och 45 % av eleverna läser kursen Naturkunskap B. Totalt 10 % av eleverna läser andra naturvetenskapliga kurser (fig 3).

Figur 3. Gymnasiekurser som elever (N=124) på sitt tredje år läste för tillfället när enkäten besvarades.

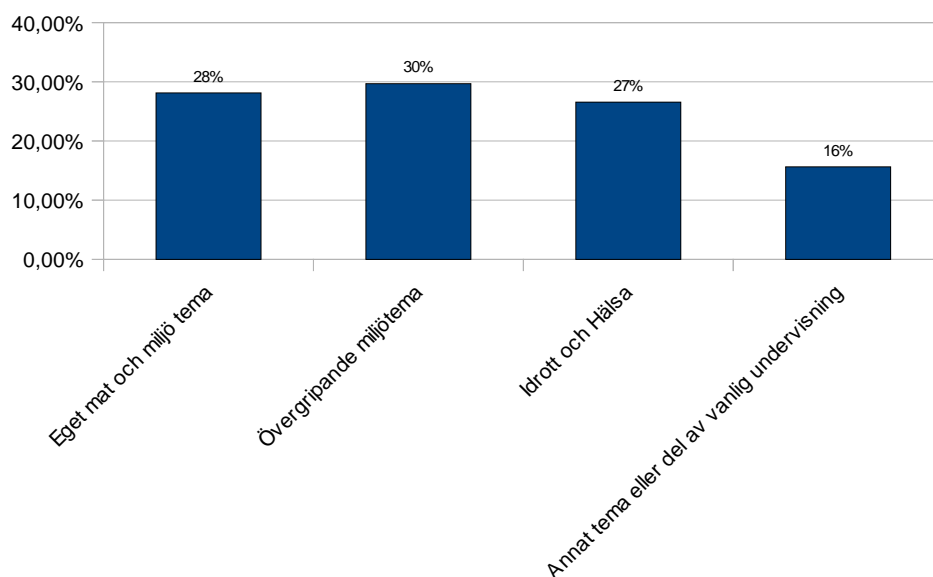
Majoriteten (60 %) av gymnasieeleverna (N=119) hade inte tidigare haft någon undervisning om kostens påverkan på miljön

Hälften av eleverna hade haft undervisning om kostens påverkan på miljön inom de naturvetenskapliga ämnena och en fjärdedel av eleverna hade haft sådan undervisning inom idrotten (fig 4).

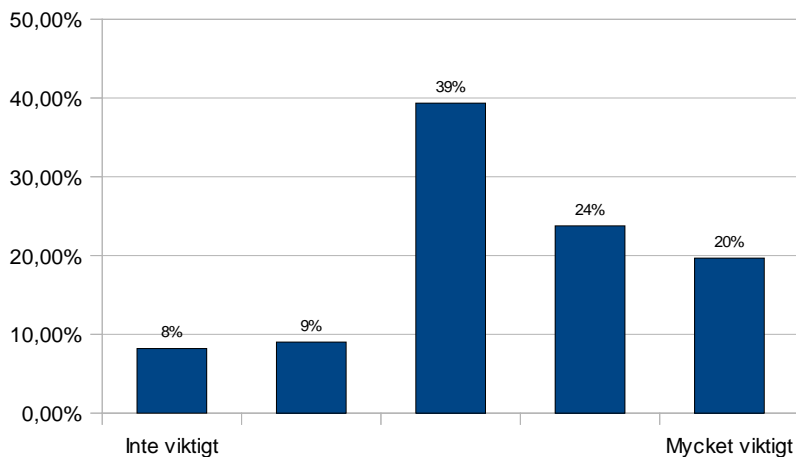
Figur 4. Fördelning av gymnasieelever (N=81) på sitt tredje år som har haft undervisning i kostens påverkan på miljön inom olika ämnen.

Svaren på fråga hur ämnet *kostens påverkan på miljön* togs upp inom undervisningen visade att togs upp i många varierande former i undervisningen (fig 5). Minst togs ämnet upp som en del av den vanliga undervisningen eller som ett annat tema än de svarsalternativ som fanns tillgängliga.

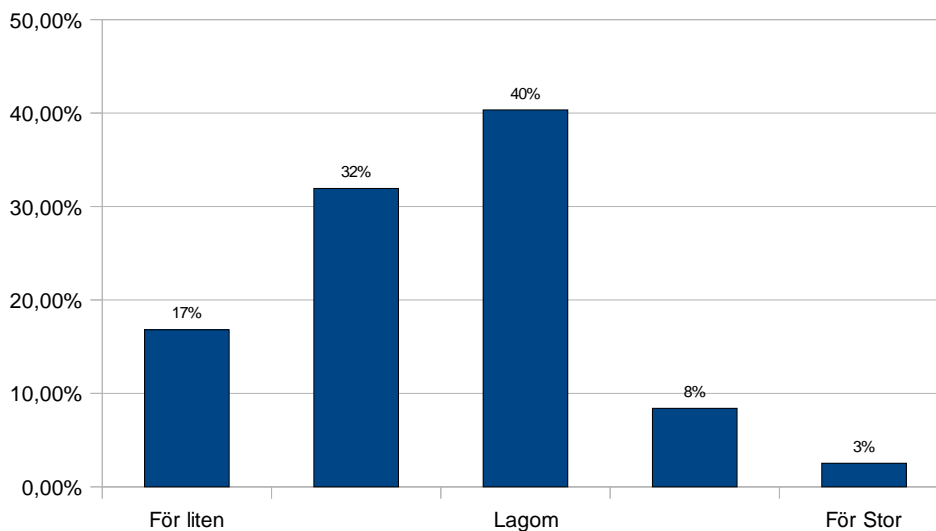
Figur 5. Fördelning av gymnasieelever (N=64) på sitt tredje år har haft undervisning om kostens påverkan på miljön inom olika teman.

Merparten av eleverna (44 %) ansåg att det är viktigt med undervisning om kostens påverkan på miljön (fig 6).

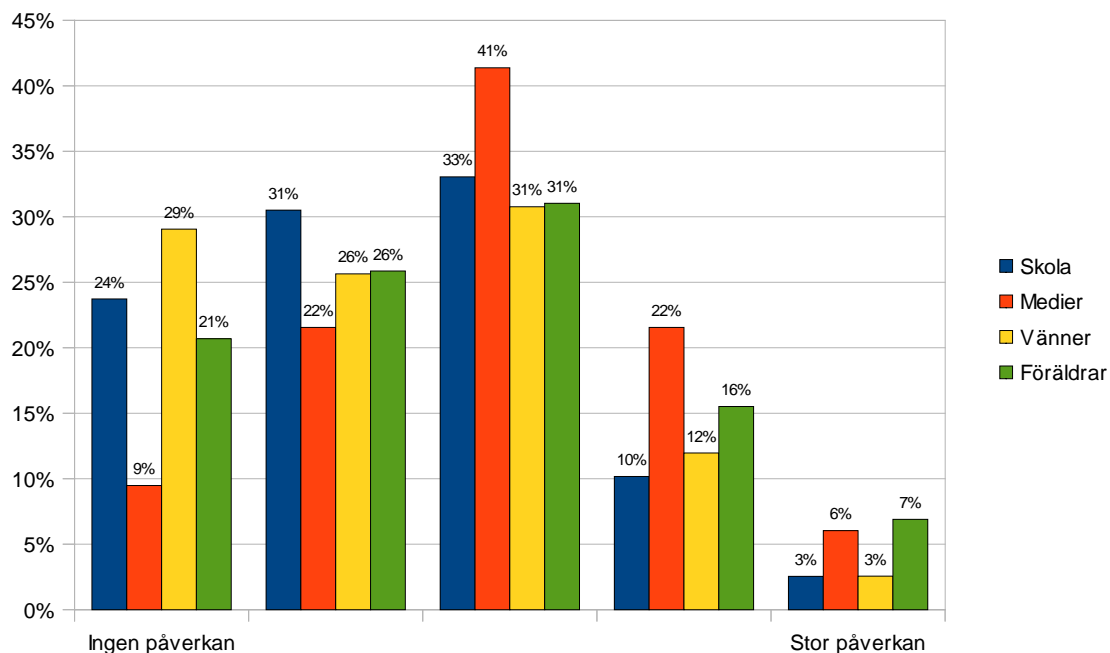
Figur 6. Fördelning av gymnasieelever på sitt tredje år som besvarat frågan om de anser att det är viktigt med undervisning om kostens påverkan på miljön.

Hälften av eleverna ansåg att det var för liten mängd undervisning om kostens påverkan på miljön och 11 % av eleverna ansåg att det var för mycket undervisning om kostens påverkan på miljön. Merparten av eleverna vill att det ska undervisas mera inom ämnet (fig 7).

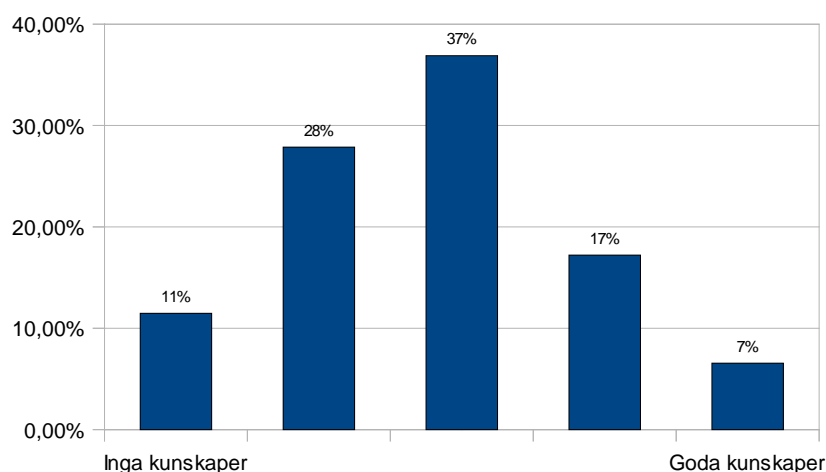
Figur 7. Fördelning av gymnasieelever (N=119) på sitt tredje år som besvarat frågan om de anser att det är för liten eller för stor mängd undervisning om kostens påverkan på miljön

Av de kategorier som mest bidragit till elevernas kunskaper om matens påverkan på miljön är det medier och föräldrar som står för den största delen (fig 8). De kategorier som bidragit minst till elevernas kunskaper om matens påverkan på miljön är skolan och vänner (fig 8).

Figur 8. Fördelning av gymnasieelever (N=118) på sitt tredje år som besvarat frågan om vilka kategorier de anser har bidragit till deras kunskaper om matens påverkan på miljön.

Två femtedelar av eleverna anser sig ha få kunskaper om kostens påverkan på miljön medan en fjärdedel ansåg sig ha goda kunskaper om kostens påverkan på miljön. Resterande två femtedelar ansåg sig varken ha goda eller få kunskaper om kostens påverkan på miljön (fig 9).

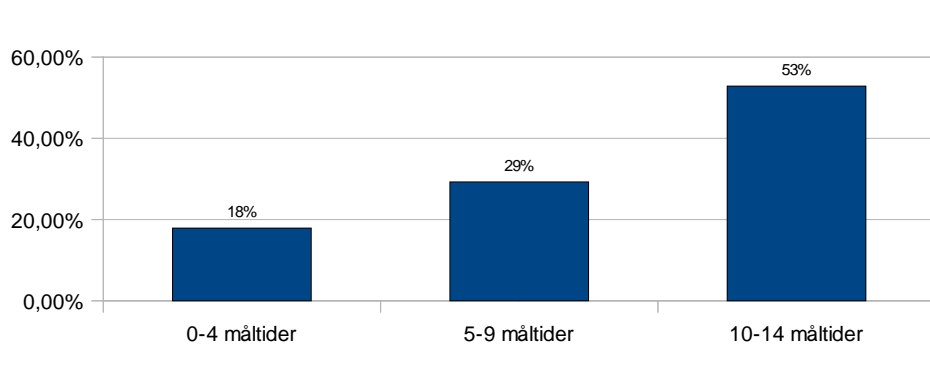

Figur 9. Fördelning av gymnasieelever (N=122) på sitt tredje år som besvarat frågan om de anser sig ha goda kunskaper om kostens påverkan på miljön.

3 av 122 elever (det vill säga 2%) som svarade på enkäten (appendix 1, fråga 2a) äter en vegansk kost varav miljöpåverkan från köttproduktion visade sig ha störst påverkan till valet att äta en vegansk kost (appendix 1, fråga 2b). Faktorer som djurens lidande, politiska skäl och tycker inte om kött är också viktiga för elevernas val att äta en vegansk kost (appendix 1, fråga 2b). Vänner och föräldrars åsikter visade sig ha minst påverkan till valet att äta en vegansk kost (appendix 1, fråga 2b).

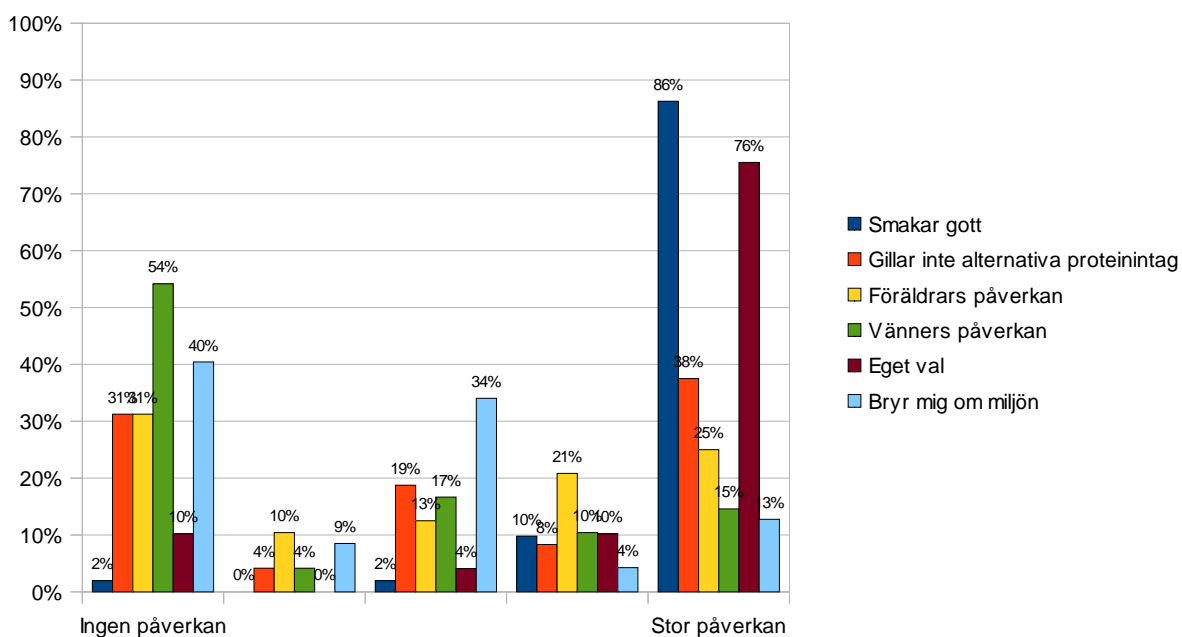
3 av 121 eleverna (det vill säga 2%) som svarade på enkäten (appendix 1, fråga 2c) äter en vegetarisk kost varav miljöpåverkan från köttproduktion och djurens lidande har störst påverkan till valet att äta en vegetarisk kost, men även politiska skäl är viktiga (appendix 1, fråga 2d). Minst påverkan hade vänner och föräldrars åsikter till valet att äta en vegetarisk kost (appendix 1, fråga 2d).

En större andel elever äter kött vid över hälften av sina måltider än elever som äter kött färre än hälften av sina måltider (fig 10). Ca tre femtedelar av eleverna kan tänka sig att avstå från att äta kött vid en av de måltiderna de normalt skulle ätit kött. Resterande ca två femtedelar av eleverna kan inte tänka sig att avstå att äta kött vid någon av de måltider de normalt skulle ha ätit kött.

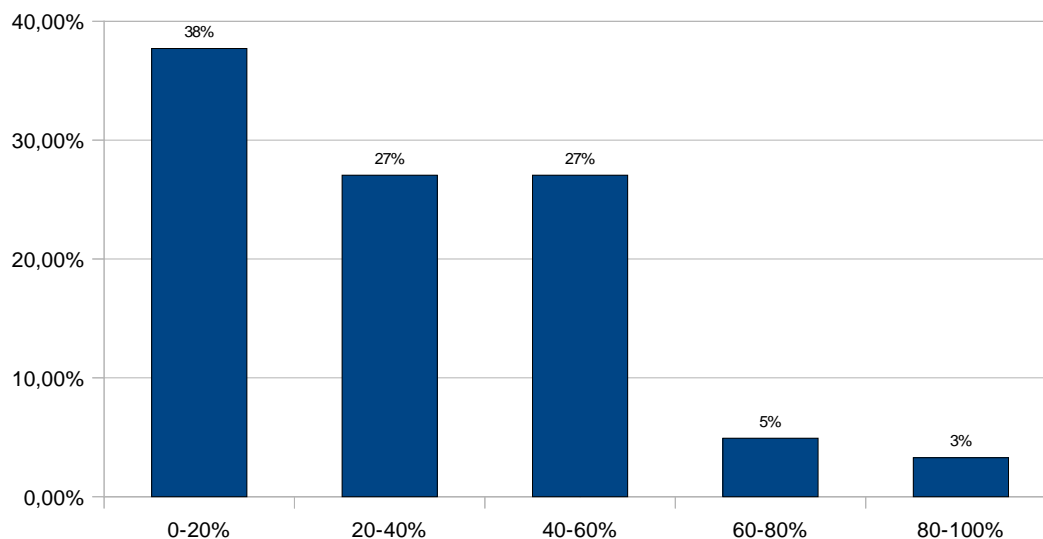
Figur 10. Fördelning av gymnasieelever (N=123) på sitt tredje år som besvarat frågan om hur ofta dom äter kött till måltiderna i veckan förutsatt att man normalt äter 14 stycken.

Faktorerna *smakar gott* och *eget val* har störst påverkan till valet att äta kött vid varje måltid. Faktorerna som spelar minst roll är *vänners och föräldrars påverkan*, *bryr mig om miljön* samt *gillar inte alternativa proteinintag* (fig 11).

Figur 11. Fördelning av gymnasieelever (N=52) på sitt tredje år som besvarat frågan om vilka faktorer som spelar roll till deras val att äta kött vid alla måltider.

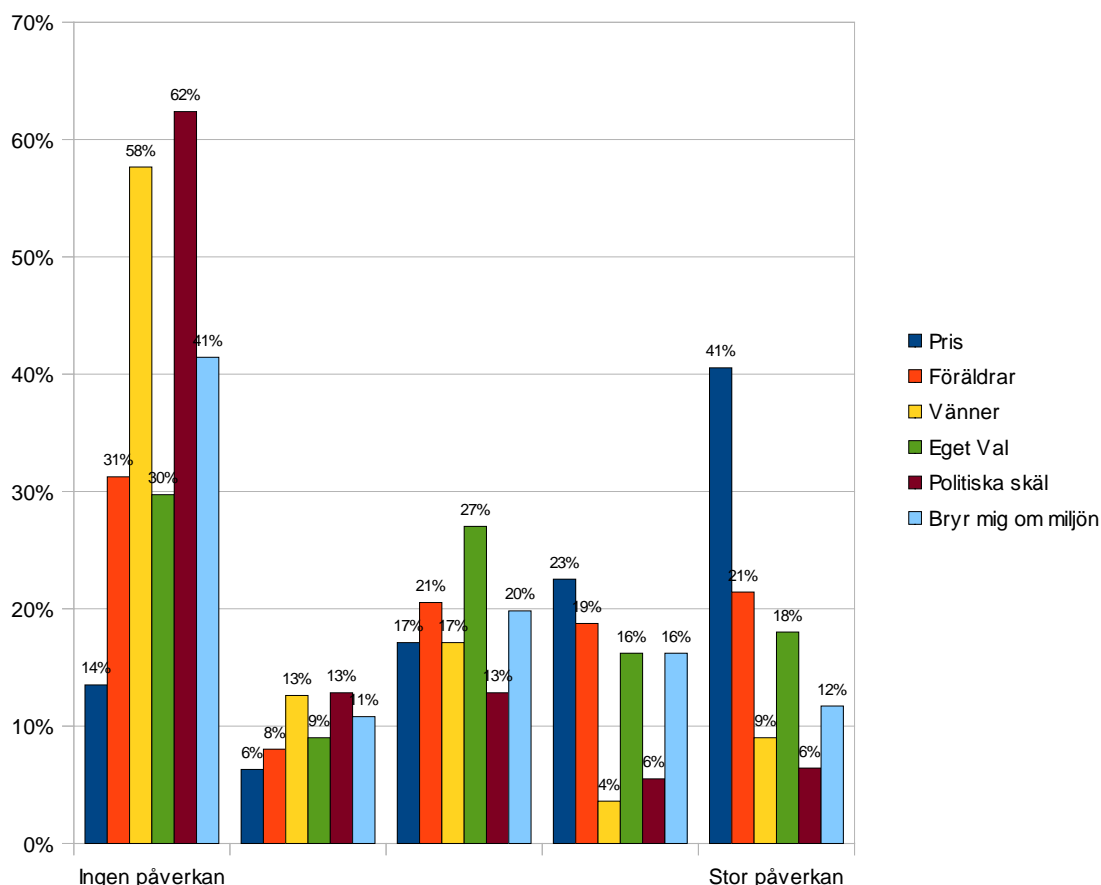
Större delen av eleverna uppskattar att mindre än hälften av deras kost är ekologisk. En tiondel av eleverna uppskattar att mer än 60 % av deras kost är ekologisk (fig 12).

Figur 12. Fördelning av gymnasieelever (N=122) på sitt tredje år som besvarat frågan om hur stor andel i % de uppskattar sig äta ekologiskt av hela sin kost.

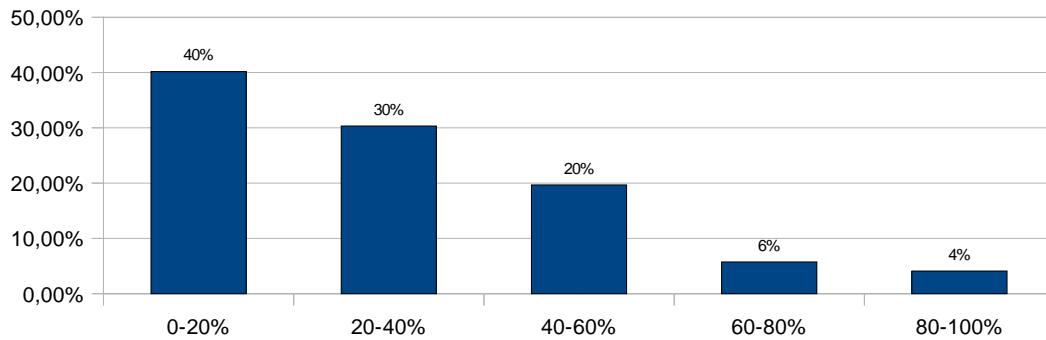
Av 123 gymnasieelever kan 59 % tänka sig att äta mer ekologisk mat än vad de gör och 36 % vill inte alls äta mer ekologisk mat än vad det gör. 5 % av eleverna äter redan en helt ekologisk kost och 3 % av elevernas kost består till minst 80 % av ekologiska varor.

Faktorerna *pris* och *föräldrar* har störst påverkan till varför eleverna inte äter mer ekologisk mat (fig 13). Faktorerna *politiska skäl* och *vänner* har minst påverkan till varför eleverna inte äter mer ekologisk mat (fig 13).

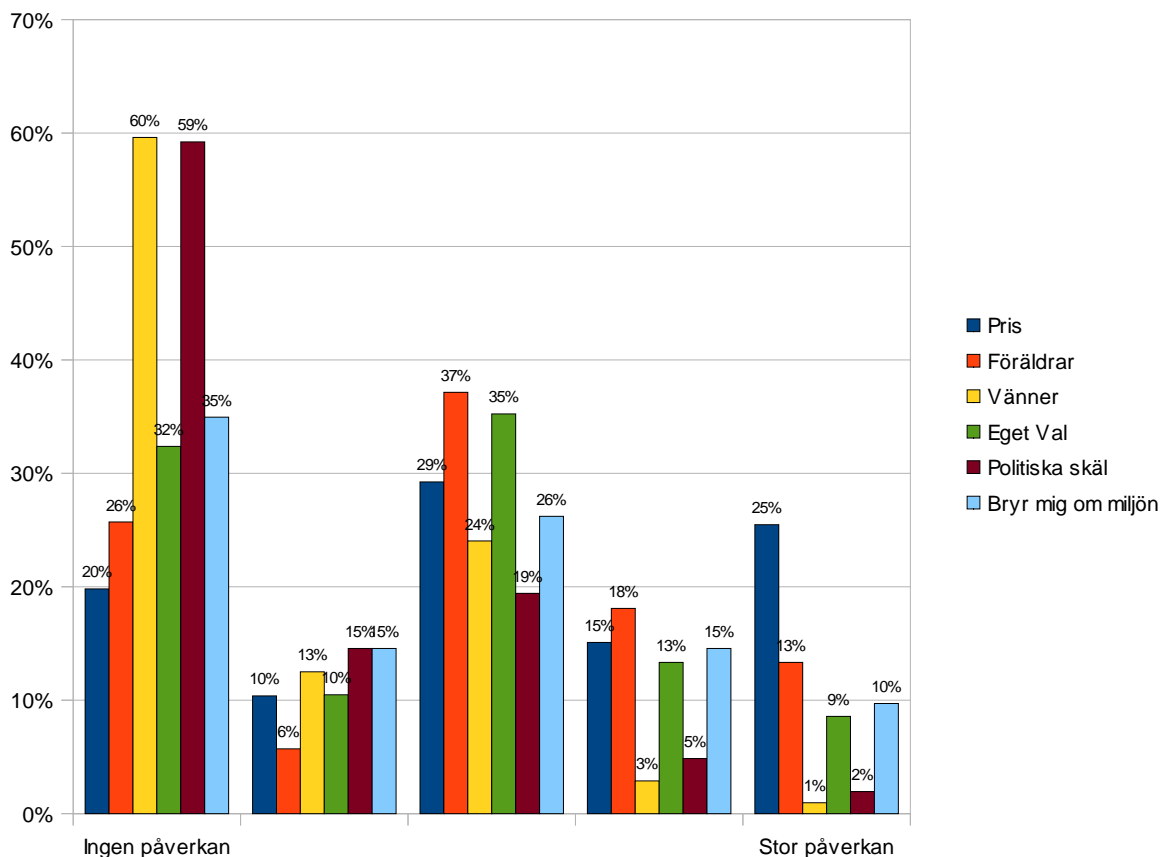
Figur 13. Fördelning av gymnasieelever (N=112) på sitt tredje år som besvarat frågan om vilka faktorer som spelar roll i deras val av att inte vilja äta mer ekologisk mat.

Större delen av eleverna uppskattar att under hälften av sin kost är närodlat. En tiondel av eleverna uppskattar att sin kost är över 60 % närodlat (fig 14). 72 % av eleverna (N=123) kan tänka sig äta mer närodlat mat än vad de gör varav 26 % var emot detta. 2 % av eleverna äter redan endast närodlat mat.

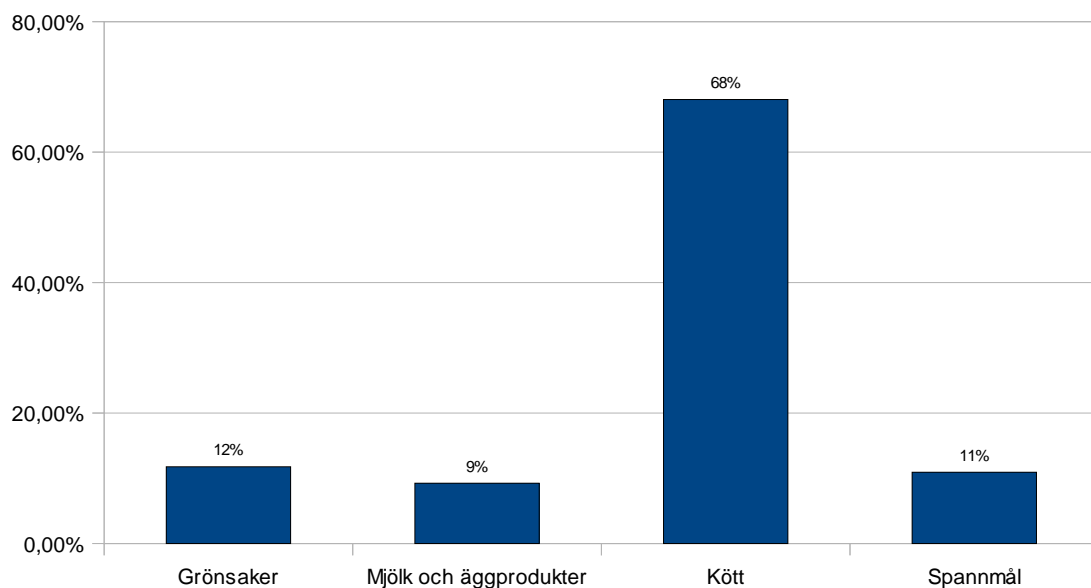
Figur 14. Fördelning av gymnasieelever (N=122) på sitt tredje år som besvarat frågan om hur stor andel i % de uppskattar sig äta närodlat mat av hela sin kost.

Faktorer som *pris* och *föräldrar* har störst påverkan till varför eleverna inte äter mer närodlat mat än vad de gör. Faktorer som *vänner* och *politiska skäl* har minst påverkan till varför eleverna inte äter mer närodlat mat än vad de gör (fig 15).

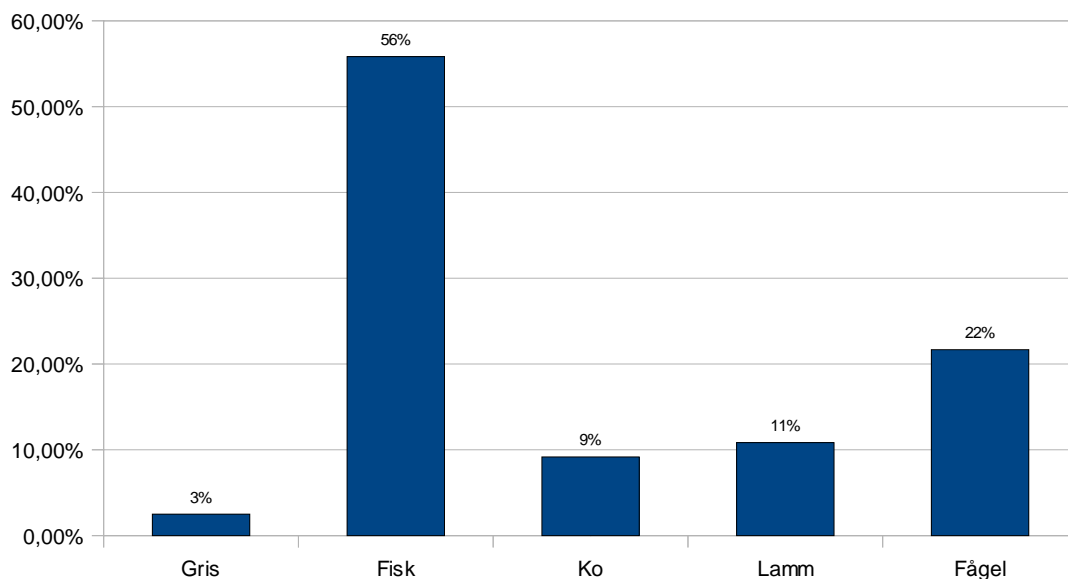
Figur 15. Fördelning av gymnasieelever (N=105) på sitt tredje år som besvarat frågan om vilka faktorer som spelar roll i deras val av att inte vilja äta mer närodlat mat.

Två tredjedelar av eleverna visste att köttproduktionen bidrar mest till utsläppet av växthusgaser (fig 16).

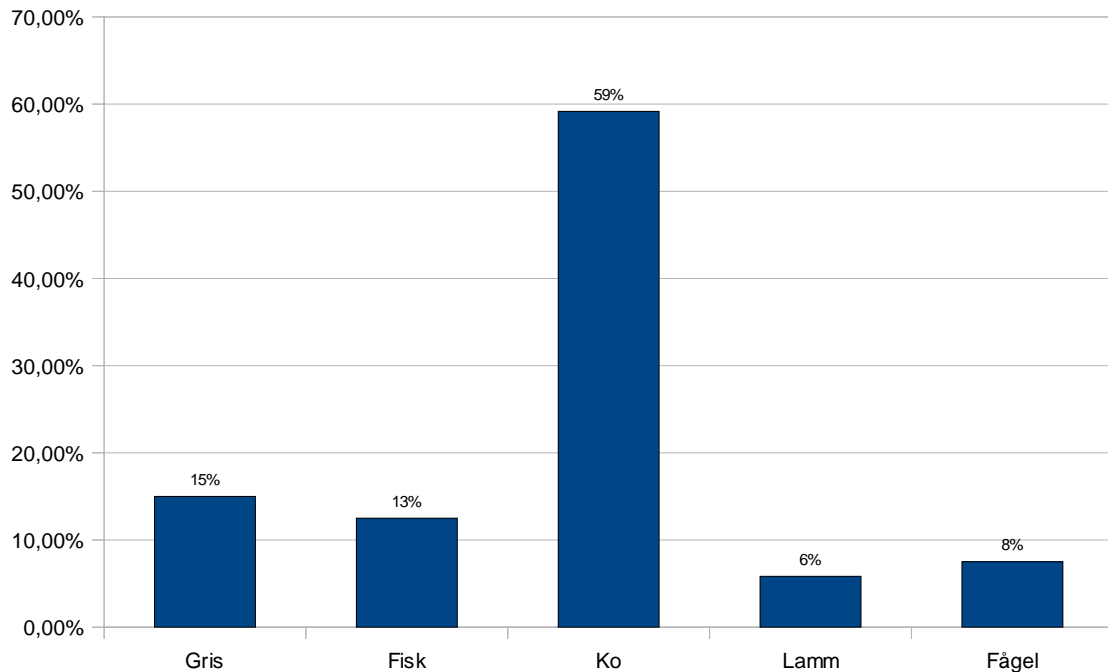
Figur 16. Fördelning av gymnasieelever (N=119) på sitt tredje år som besvarat frågan om vilken livsmedelstyp som de tror bidrar mest till utsläppet av växthusgaser.

Totalt fyra femtedelar kryssade alternativet fisk och fågel, som bidrar minst till utsläppet av växthusgaser (fig 17). En femtedel kryssade alternativet ko och lamm, som bidrar mest till utsläppet av växthusgaser av de fem svarsalternativen (fig 17).

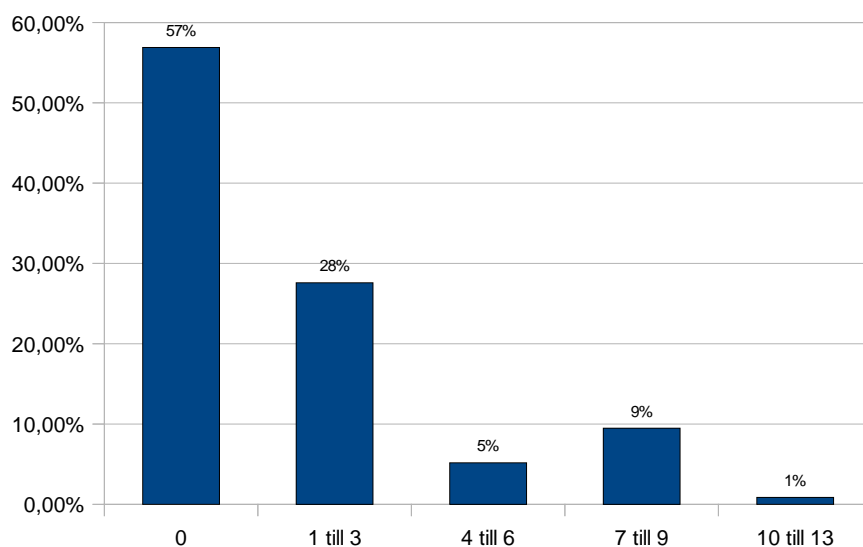
Figur 17. Fördelning av gymnasieelever (N=120) på sitt tredje år som besvarat frågan om vilken köttproduktion som de tror bidrar minst till utsläppet av växthusgaser av de fem svarsalternativen.

Två tredjedelar av eleverna kryssade i alternativen ko och lamm, som bidrar mest till utsläppet av växthusgaser (fig 18). En femtedel kryssade i alternativen fisk och fågel, som bidrar minst till utsläppet av växthusgaser (fig 18) av de fem svarsalternativen.

Figur 18. Fördelning av gymnasieelever (N=120) på sitt tredje år som besvarat frågan om vilken köttproduktion som de tror bidrar mest till utsläppet av växthusgaser av de fem svarsalternativen.

Eleverna har bristande kunskap om produktmärkning eftersom resultatet är lågt. Tre femtedelar av eleverna kryssade i alternativen i frågan vilket gav dem en negativ totalpoäng vid utvärdering av svaren. Totalt en tiondel av eleverna kryssade i alternativen i frågan vilket resulterade i en totalpoäng över hälften antal möjliga poäng (fig 19).

Figur 19. Fördelning av gymnasieelever (N=116) på sitt tredje år som besvarat frågan om vilka produktmärken som har huvudmålet att bidra till en bättre miljö. 1 poäng gavs för att kryssa i ett rätt produktmärke samt att inte kryssa i ett produktmärke som inte har som huvudmål att bidra till en bättre miljö. 1 poängs avdrag gavs för att inte kryssa i rätt produktmärke samt att kryssa i ett produktmärke som inte har som huvudmål att bidra till en bättre miljö.

Diskussion

Resultatdiskussion

I avsnittet presenteras och diskuteras resultaten från enkätundersökningen. Varje specifik frågeställning behandlas under varsin enskild rubrik i avsnittet. Frågorna kan besvaras med flera av enkätsvaren vilket gör att en kronologisk ordning mellan enkätsvar, resultat och diskussion inte alltid följs.

På vilket/vilka sätt anser eleverna att de genom skolan har haft möjlighet att skaffa sig kunskaper om matens påverkan på miljön?

Eleverna tillfrågades om inom vilka ämnen de hade fått undervisning om matens påverkan på miljön. 49 % svarade att de hade fått undervisning inom naturvetenskapliga ämnen, 26 % inom idrott, 15 % inom samhällsvetenskapliga ämnen, 7 % inom karaktärsämnen och 2 % inom humanistiska ämnen (fig 4). Detta visar klart att de naturvetenskapliga ämnena spelar stor roll för att tillgodose undervisning om kostens påverkan på miljön. Här kan man ställa sig kritisk till svaret eftersom det inte säger inom vilket av de naturvetenskapliga ämnena temat togs upp. Däremot kan man göra en god uppskattning eftersom eleverna svarat på vilka naturvetenskapliga kurser som de läst eller läser för tillfället (fig 2). Man ser då att kurser inom naturkunskap har haft större inverkan på elevernas kunskaper om kostens påverkan på miljön än kurser inom biologi, fysik och kemi eftersom ett lågt antal enkätdeltagare hade/har läst sådana kurser (fig 2).

Majoriteten, hela 67 % hade läst kursen Naturkunskap A, 16 % hade läst Naturkunskap B och 3 % hade läst Biologi A. Endast 13 % av eleverna hade läst kurser inom kemi och fysik (fig 2).

Utöver det svarade 45 % att de för tillfället läste kursen Naturkunskap A (fig 3). 45 % av eleverna läste även kursen Naturkunskap B och 1 % läste kursen Biologi A samt 1 % som läste kursen Biologi B (fig 3). Det är alltså bara en bråkdel av eleverna som läst eller läser kurser inom kemi, fysik och biologi, vilket gör att jag anser att elevernas kunskaper som de fått från skolan till stor del kommer från kurser inom naturvetenskap. Däremot kan man inte dra några generella slutsatser kring hur mycket de andra kurserna inom naturkunskap bidrar till elevernas kunskap inom ämnet kost och miljö, då det är ett lågt antal elever som läst kurser utöver Naturkunskap A och Naturkunskap B (fig 2).

Elevernas kunskaper om kostens påverkan på miljön visade sig inte komma från någon dominerande källa. Kunskapen ansågs komma lika mycket från medier, föräldrar, vänner och skolan (fig 8). Ett liknande resultat som även Åbacka (2008) fått i sin studie där hon menar att uppfostran och samhället spelar en stor roll för vilka kunskaper eleverna får med sig till skolan. Resultatet visar inte huruvida eleverna fått undervisning om kostens påverkan på miljön i skolan, utan visar bara var ifrån eleverna fått den kunskapen som de har då studien genomfördes. Detta gör att man kan ifrågasätta hur viktig skolan är för att ge eleverna kunskaper om kostens påverkan på miljön. Däremot argumenterar jag hellre för att skolan måste bättra sig på detta område än för att säga att skolan inte har en stor påverkan eftersom det står i de statliga styrdokumenterna (SOU 2008:27) att skolan ska förbereda eleverna till ett aktivt deltagande i samhället. En förbättring skulle kunna vara att fokusera undervisningen till att praktiskt tillämpa de teoretiska kunskaper som förmedlas vilket Lindén (2001) menar att den yngre generationen människor inte klarar av.

Andelen elever som inte har haft undervisning om kostens påverkan på miljön visade sig vara hela 60 %. Dock har jag skäl att tro att andelen kan vara lägre i och med att vid skapandet av datamatriken märkte jag att svaren var varierande hos elever inom samma klass. Detta kan bero på att vissa elever inom en klass (där några svarat att de haft undervisning om matens påverkan på miljön) inte kommer ihåg att de haft undervisning om ämnet.

Som följdfråga undersöktes hur ämnet togs upp i undervisningen. Där är det ingen större skillnad i andel (fig 5) som hade fått undervisningen i ett eget mat och miljötema (28 %), ett övergripande miljötema (30 %) och som idrott och hälsa (27 %). Minst andel (fig 5) hade fått undervisning om ämnet i ett annat tema eller som del av vanlig undervisning (16 %). Eftersom över två tredjedelar av eleverna undervisades om kostens påverkan på miljön inom ett annat tema än mat och miljö (fig 5) tror jag det kan ha effekt på om eleverna kommer ihåg att de undervisades om ämnet eller inte. Vilket jag tror är anledningen till den höga andelen elever (60 %) som svarade att de inte hade haft undervisning om matens påverkan på miljön. Om alla elever däremot hade haft undervisning om ämnet i ett eget mat- och miljötema tror jag att eleverna skulle komma ihåg det bättre eftersom undervisningens fokus inte sprids ut på andra ämnen.

Vad anser eleverna om mängden undervisning om matens påverkan på miljön som erbjudits i skolan?

De flesta eleverna anser att det är viktigt med undervisning om matens påverkan på miljön (fig 6). Endast 17 % ansåg att det inte var viktigt (fig 6). 39 % svarade att det varken "inte var viktigt" eller "mycket viktigt" medan totalt 44 % ansåg att det var viktigt (fig 6).

Resultatet från elevernas svar om hur viktigt de anser att undervisning om matens påverkan på miljön är (fig 6) speglar sig i resultatet där eleverna tillfrågades om mängden undervisning om kostens påverkan på miljön (fig 7). Totalt 11 % av eleverna ansåg att det var för mycket undervisning om kostens påverkan på miljön (fig 7). Totalt 49 % ansåg att det var för liten mängd undervisning om ämnet (fig 7) vilket till stor del överensstämmer med antalet elever som ansåg att

det var viktigt med undervisning om ämnet (fig 6). Resterande 40 % ansåg att det var lagom mycket undervisning om ämnet (fig 7). Viljan till förbättring finns och visar på det som Andrén, Anderup & Hornborg (2004) skriver om att människan strävar efter den orörda naturen och vill behålla den för kommande generationer.

En följdfråga som tar upp varför eleverna tycker som de gör eller en intervju skulle bidra mycket till förståelsen kring detta ämne. Eftersom konsumtionen är en stor faktor till miljöpåverkan anser jag att det vore bra att förstå varför eleverna tycker som de gör, så att man som lärare kan försöka anpassa sin undervisning och göra eleverna mer motiverade till ämnet. Detta skriver även Åbacka (2008) är viktigt att belysa i undervisning om konsumtion eftersom eleverna ofta inte ser någon koppling mellan miljöpåverkan från deras individuella handlande som påverkar dom och deras omgivning. Detta kan också kopplas till studien av Wikström (2011) där man såg att mängden undervisning elever fått inom ämnet inte återspeglar deras kunskaper vilket hon ansåg berodde på kvalitén i undervisningen.

Eleverna tillfrågades att uppskatta sin kunskapsnivå om kostens påverkan på miljön. Det visade sig att totalt 39 % ansåg sig ha få kunskaper inom området. Endast totalt 24 % ansåg sig ha goda kunskaper medan hela 37 % ansåg sig varken ha lite eller mycket kunskap inom ämnet (fig 9). Dock kan man inte uttala sig exakt om vilka kunskaper inom området som eleverna har utifrån studiens data eller vilka exakta kunskaper inom ämnet som eleverna inte anser sig ha. Däremot ser man ett samband mellan resultatet elever som anser sig ha få kunskaper om kostens påverkan på miljön (fig 9) till resultatet elever som anser att det är viktigt med kostens påverkan på miljön (fig 6).

Jag anser att det finns en efterfrågan hos eleverna att öka sin kunskapsnivå om kostens påverkan på miljön, vilket lärare bör vara medvetna om när de planerar kursinnehållet för sina kurser.

Vilka faktorer spelar roll för motivationen och valet att äta miljövänligt hos gymnasieelever?

Eftersom ordet miljövänligt är vitt kan frågeställningen besvaras med flera av de resultat som presenterades i resultatdelen.

Då köttproduktionen står för en stor del av miljöpåverkan ställdes frågor om elevernas matvanor. Det visade sig att 2 % (motsvarande 3 elever) åt en vegansk kost och 2 % (motsvarande 3 elever) åt en vegetarisk kost. Anledningen till att äta en vegansk kost visade sig påverkas mest av *miljöpåverkan från köttproduktion* (svarat av 2 elever) följt av *djurens lidande* (svarat av en elev), *politiska skäl* (svarat av en elev) samt att de *tycker inte om kött* (svarat av en elev). Minst påverkan har *vänners* och *föräldrars åsikter* (svarat av alla elever). Valet till att äta en vegetarisk kost visade sig påverkas mest av *miljöpåverkan från köttproduktion* samt *djurens lidande* (svarat av 3 elever) men även av *politiska skäl* (svarat av 2 elever). Minst påverkan har *föräldrars åsikter* (svarat av 3 elever) samt *vänners påverkan* (svarat av 3 elever).

Eftersom det är ett lågt antal av enkätdeltagarna som äter vegansk och vegetarisk kost anser jag inte att man kan dra några övergripande slutsatser från resultaten. Däremot kan man se ett vagt samband mellan grupperna veganer och vegetarianer i deras motiv till varför de har valt sin kost. Båda grupperna anser att *miljöpåverkan från köttproduktion*, *djurens lidande* och *politiska skäl* har störst påverkan. Deras val att inte äta animaliska produkter är ett tydligt sätt för dom att visa sin grupptillhörighet som är viktig för människans välmående som Giddens (1997) beskriver det. Både veganer och vegetarianer anser även att *föräldrars* och *vänners åsikter* spelar minst roll till deras val av kost. Gruppen veganer och vegetarianer anser sig vara miljömedvetna och låter inte sitt val påverkas av föräldrar eller vänner. Föräldrarna som inte har någon stor påverkan på valet av deras kost tror jag däremot har en stor påverkan på hur elevernas kost ser ut. Det vill säga vad dom äter

inom ramarna för deras kostval. Till det så gör jag ett antagande att föräldrarna även dom har sina skäl till vilken mat de handlar åt sina barn, så som pris till exempel.

Vidare ställdes frågan om hur ofta eleverna äter kött till sina måltider, förutsatt att de äter 14 måltider under loppet av en vecka. Där svarade 18 % att de äter kött 0-4 gånger av tillfällena (fig 10). Inom dessa 18 % måste även de 2 % veganer samt 2 % vegetarianer som inte äter kött alls räknas. Utöver det svarade 29 % att de äter kött 5-9 måltider vilket är lite mer än hälften av alla måltider (fig 10). Hela 53 % svarade att de äter kött vid 10-14 av alla måltider (fig 10) vilket i stort sett kan tolkas som att de nästan alltid äter kött till sina måltider och liknar de resultat Wikström (2011) fick där 30 % av de tillfrågade eleverna åt vegetarisk mindre än en måltid varannan vecka. Varför denna studie visar en högre andel elever som inte väljer bort kött under sina måltider kan vara för att svarsalternativen är för breda.

De faktorer som visade sig ha störst påverkan till varför man inte ville avstå att äta kött (fig 11) var för att det *smakar gott* (86 %), *eget val* (76 %) samt att de *inte gillar alternativa proteinintag* (38 %). Faktorerna som spelade minst roll (fig 11) var relativt jämt fördelade på faktorerna *vänners påverkan* (54 %), *bryr mig om miljön* (40 %), *gillar inte alternativa proteinintag* (31 %) samt *föräldrars påverkan* (31 %). Då ungefär lika stor andel elever ansåg att *alternativa proteinintag* spelade stor samt ingen roll i valet att äta kött anser jag att denna faktor inte är avgörande i någon större utsträckning för valet föda (fig 11). Detta motiverar jag i och med att denna faktorn inte visar sig dominerande, som till exempel faktorn *för att det smakar gott* som klart är dominerande att ha stor påverkan på valet (fig 11).

Ca tre femtedelar ansåg sig kunna avstå från att äta kött till minst en av de måltider de normalt skulle äta kött. Även här bör man ha i åtanke att de 2 % veganer och de 2 % vegetarianer har besvarat frågan (appendix 1, fråga 3b). Av eleverna svarade ca två femtedelar att de inte kunde tänka sig avstå att äta kött någon enstaka gång.

Här ser man ett tydligt mönster där vanor spelar en stor roll i elevernas handlande. Man kan även tänka sig att attityden till att inte avstå från att äta kött vissa måltider grundar sig i att de inte märker av miljöpåverkan köttproduktionen har, som Andréén, Anderup & Hornborg (2004) menar är något som genomsyrar den urbana moderniserade människan.

Eftersom resultaten från fråga 4a grundar sig i enkärdeltagarnas uppskattning och inte deras egentliga andel av kosten som är ekologisk tolkar jag resultatet med försiktighet (fig 12). Detta gör jag eftersom eleverna antagligen äter mat på sin respektive gymnasieskola, som jag utan vetenskapliga belegg vill påstå inte alltid serverar mat som är ekologisk. Samt att eleverna antagligen inte vet hur stor del av den serverade maten som är ekologisk. Jag tror även att utbudet av ekologiska råvaror i affären gör det väldigt svårt, om inte omöjligt att äta endast ekologisk mat. Detta vill jag uppmärksamma då uppskattningarna skulle kunna vara överdrivna, speciellt när det gäller de 3 % som anser sig äta 80-100 % ekologiskt och de 5 % som svarat *äter endast ekologiskt* på frågan om de skulle vilja äta mer ekologiskt än vad de gör idag (fig 12). 38 % av eleverna svarade att de åt 0-20 % ekologiskt (fig 12) vilket jag anser liknar resultaten (30 %) i Wikströms (2011) studie trots det att eleverna endast frågades om andelen ekologisk mat de köper). Av de resterande eleverna var 59 % villiga att äta mer ekologiskt än vad de redan gjorde medan hela 36 % var emot, vilket känns som en väldigt hög andel.

De faktorer som visade sig ha störst påverkan på valet att äta ekologisk mat är *pris* som representerades av hela 41 % av enkätsvaren (fig 13). Efter det kom faktorn *föräldrar* (21 %) och *eget val* (18 %). Pris och föräldrar kan tänkas vara relaterade till varandra då det antagligen är föräldrarna som köper maten i hushållet vilket styrs av deras inkomst. Resultatet stämmer något

överens med Åbackas (2008) studier där man såg att det ofta var de andra familjemedlemmarnas belåtenhet i form av traditioner och matvanor som spelade roll till valet av matinköp. Däremot skiljer sig mina resultat där pridfaktorn är den betydligt största faktorn till valet av att köpa ekologisk mat (fig 13). Det kan bero på att eleverna i min studie nästan är vuxna och har förståelse att priset har en stor betydelse för vilken mat föräldrarna köper. Faktorerna med minst påverkan (fig 13) är *politiska skäl* (62 %), *vänner* (58 %) samt *bryr mig om miljön* (41 %). Anledningen tror jag är för att man inte äter mat hos sina vänner. De politiska skälen och miljöpåverkan tror jag spelar en liten roll för de elever som kryssade i de alternativen, eftersom de eleverna antagligen inte är politiskt insatta, som kan vara en följd av att de inte har rösträtt än på grund av deras ålder. Detta resultat återspeglar även den hjälplöshet som Andrén, Anderup & Hornborg (2004) skriver att en individ kan känna inför ett aktivt ekologiskt hållbart politiskt ställningstagande.

Eftersom resultaten från fråga 5a grundar sig i enkätdeltagarnas uppskattning och inte deras egentliga andel av kosten som är närodlad tolkar jag resultatet med försiktighet (fig 14).

Eleverna äter antagligen mat på sin respektive gymnasieskola, som jag utan vetenskapliga belägg vill påstå inte alltid serverar mat som är närodlad. Dessutom vet eleverna antagligen inte hur stor del av maten som är närodlad av den serverade maten. Precis som i resultatdiskussionen om ekologisk mat tror jag även att utbudet av närodlade råvaror i affären gör det väldigt svårt, om inte omöjligt att äta endast närodlad mat, då utbudet är beroende av geografiska faktorer. Dessa faktorer gör att jag står kritisk till uppskattningarna som jag tror är överdrivna, speciellt när det gäller för de 4 % som anser sig äta 80-100 % närodlad (fig 14) och de 2 % som svarat *äter endast närodlad* på frågan om de skulle vilja äta mer närodlad än vad de gör idag (appendix 1, fråga 5b). Av de resterande eleverna var 72 % villiga att äta mer närodlad mat än vad de redan gjorde medan 26 % var emot detta.

De faktorer som visade sig ha störst påverkan på valet att äta närodlad mat är *pris* som representerades av hela 25 % av enkätsvaren (fig 15). Efter det kom faktorn *föräldrar* (13 %) och *eget val* (18 %). Så som i resultaten om faktorerna till att äta ekologisk mat visar sig svarsalternativen "pris" och "föräldrar" ha ett samband då det antagligen är föräldrarna som köper maten i hushållet vilket styrs av deras inkomst samt de belåtenhetsfaktorer som Åbacka (2008) beskriver är en styrande faktor till valet av matinköp. Faktorerna med minst påverkan (fig 15) är *vänner* (60 %), *politiska skäl* (59 %), *bryr mig om miljön* (35 %) samt *eget val* (32 %). Resultaten ter sig snarlika svaren om frågan om ekologisk kost där texten av Andrén, Anderup & Hornborg (2004) återigen kan implementeras för att beskriva svaren från den så kallade hjälplöse individens ställningstagande.

I vilken grad är eleverna medvetna om att olika typer av livsmedel, inklusive kött från olika djur har olika inverkan på utsläppet av växthusgaser?

68 % av eleverna visste att köttproduktionen har störst påverkan på mängden växthusgaser som släpps ut i naturen av de livsmedel som produceras (fig 16). Jag anser själv att andelen elever bör vara högre då dessa kunskaper är viktiga faktorer för att göra bra miljöval när det gäller kosten. Resultatet på frågan om vilken köttproduktion som bidrar mest till utsläppet av växthusgaser visade att 59 % visste att kon bidrar mest (fig 18). 6 % visste att lamm bidrog mest (fig 18), vilket inte är helt fel då lamm bidrar ungefär lika mycket till utsläppet av växthusgaser som kon gör (Livsmedelsverket, 2011). Även här anser jag att siffran bör vara högre med samma motivering att bättre kunskaper leder till bättre miljöval. Däremot anser jag att de siffror som angivits tidigare under denna rubrik är höga om man skulle jämföra med resultat från något annat kunskapstest där eleverna inte haft möjlighet att kunna förbereda sig.

Resultatet från frågan om vilken köttproduktion som bidrar minst till utsläppet av växthusgaser visade att 56 % svarade fisk och 22 % svarade fågel (fig 17). Dessa två är de som bidrar minst till utsläppet av växthusgaser beroende på vilken fisk man köper. Dock var det totalt 20 % som trodde att idisslande djur det vill säga ko och lamm bidrog minst (fig 17), som i själva verket bidrar mest till utsläppet av växthusgaser.

Eftersom resultaten endast visar vissa av elevernas kunskaper om matens påverkan på miljön kan man inte dra några generella slutsatser om deras totala kunskap. Dock ser man att det finns brister i kunskaper angående utsläppet av växthusgaser som en direkt effekt av vår kost som. Om det redan år 2011 fanns många elever med låg kunskapsnivå kring detta ämne kan siffran tänkas öka i och med gymnasiereformen Gy2011, eftersom ca 8 % av 351,641 elever inskrivna på ett gymnasieprogram (skolverket 2013) läser inom Programmet för Teknik, där kurserna Naturkunskap A och B inte längre ges och kurser inom biologi inte är obligatoriska. För att motverka den låga kunskapsnivån som eleverna själva anser sig vilja motverka anser jag att det är lärarnas ansvar att höja kunskapsnivån, så länge gymnasieskolan är utformad efter Gy2011. En annan lösning skulle kunna vara att man har någon form av produktmärkning som anger ett ungefärligt värde på hur mycket koldioxid som produktionen av varan bidragit med. Informationen blir då lätt för konsumenten att ta till sig som enligt Lindén (2001) skulle kunna bidra till en snabbare ändring av individens vanor.

I vilken mån är eleverna medvetna om vilka produktmärken som främjar hållbar utveckling?

Resultatet (fig 19) är väldigt lågt, vilket visar att många elever har bristande kunskap om produktmärkning. Det låga resultatet tolkar jag som att om eleverna skulle handla med avsikt att handla miljövänligt skulle en större andel av de varor de köper inte ha en direkt anknytning att bidra till en bättre miljö. Anledningen till det låga resultatet (fig 19) kan man tänka sig bero på att informationen som en symbol ger må vara tillräckligt simpel, men eftersom det finns en stor variation av symboler blir informationen för komplicerad. Detta gör att informationen inte når fram eftersom den är överväldigande vilket Lindén (2001) skriver kan göra det svårt för individen att ändra sina vanor.

Metoddiskussion

Resultaten från studien (som utfördes under höstterminen 2011 innan Gy2011 trätt i kraft) anser jag fortfarande är relevanta då en enkätundersökning idag med stor sannolikhet skulle ge samma resultat. Detta eftersom eleverna som läser sitt tredje gymnasieår 2013 fortfarande läser enligt den gamla gymnasieförordningen som gäller alla elever som påbörjat sin utbildning innan 1 juli 2011.

Utformandet av enkäten spelar stor roll för dess reliabilitet och validitet eftersom det kan minska antalet bortfall och felkällor från elever som väljer att inte svara, eller som väljer att fylla i enkäten utan att svara ärligt eller seriöst på frågorna. Därför var jag noga med att göra enkäten lätt att svara på i och med att ha en liknande struktur på så många frågor som möjligt.

Vid de tillfällen jag själv kunde närvara vid enkätutdelningen informerade jag enkättagarna om studiens syfte och relevans. Detta tillsammans med den information jag gett till lärare på skolor jag inte kunde närvara vid visar mitt engagemang i studien. Detta ger studien ett seriöst intryck på eleverna vilket kan leda till ett lägre bortfall av enkätsvar och felkällor i form av oseriösa enkätsvar.

Enkätstudiens resultat kan ifrågasättas då variablerna för genomförandet av studien varierade, dels för att jag inte själv kunde medverka vid varje enkätutdelning, samt att studien utfördes olika tider på dygnet. Detta gör att resultaten från enkäten skulle kunna variera då eleverna

kan ha fått olika instruktioner och information om studien. Dessutom kan tiden på dygnet som studien utfördes på vara avgörande för deltagarnas koncentrationsförmåga.

Vidare kan man kritisera enkätundersökningen eftersom tidsramen för examensarbetet inte gjorde det möjligt att utföra enkäten på en testgrupp innan den användes för studien, vilket hade gett möjlighet för ändringar, vilket jag upptäckt skulle ha behövts på sista frågan om produktmärkning. Frågan var tydlig, men enkätdeltagarna fick aldrig veta hur svaren på frågan skulle behandlas, vilket skulle kunna ändra resultatet eftersom att enkätdeltagarna kan ha fått poäng eller minuspoäng på tur då de väljer att inte kryssa i de produktmärken som de inte känner till. Om enkätdeltagarna hade vetat att man kan få minuspoäng genom att chansa tror jag att resultatet hade gett en bättre bild av enkätdeltagarnas egentliga kunskaper om produktmärkning. Dessutom anser jag att en fråga om vem eller vilka som bestämmer vilken mat som köps till hemmet saknas i enkäten. Detta eftersom att jag antar att om man bor hos sina föräldrar och går i skolan har man antingen ingen inkomst eller en inkomst som behöver spenderas på måltiderna i hemmet. Hade frågan ställts före frågorna om påverkan till val av kost kan de frågorna ha gett ett annat resultat, eftersom jag tror att föräldrarna spelar en större roll i enkätdeltagarna val av kost än vad resultatet visade.

Slutsats

Studien visade att elevernas kunskaper om kostens påverkan på miljön i årskurs 3 på gymnasiet kan vara bristande. Detta eftersom studiens resultat inte speglar de krav och förväntningar från vår förnuftstyrda miljöpolitik, som förutsätter att alla individer har goda kunskaper inom området för att nå miljömålen. Eftersom miljömålen fortfarande finns kvar har således inte målen uppnåtts. Den bristande kunskapen inom området kan leda till att eleverna självständigt inte kan göra bra val för att motverka miljöpåverkan från vår kost. Förvånansvärt många elever ställde sig negativa till frågor som behandlade att välja kost som är vänlig för miljön. Främsta anledningen är för att priset på miljövänligt livsmedel spelade en stor roll i valet följt av föräldrarnas påverkan (fig 15). Det kan kopplas till att det är föräldrarna som oftast köper maten enligt Åbacka (2008) och därmed svarade eleverna i min studie att priset spelar en stor roll då de har insikt i föräldrarnas ekonomi och vad mat kostar.

Ungefär hälften av eleverna hade haft undervisning om kostens påverkan på miljön. Eftersom de flesta eleverna som deltog i studien inte hade läst kurser inom ämnena biologi, kemi och fysik (fig 2) kan studien inte uttala sig om dessa ämnens kursinnehåll kompletterar kursinnehållet i kurserna Naturkunskap A och B. Dock så lägger jag tyngd på att kurser inom Naturkunskap visade sig viktig för erbjudandet av information om kostens påverkan på miljön (fig 2 & 4).

Studien visade att det finns ett intresse bland eleverna att utöka undervisningen om kostens påverkan på miljön då många ansåg att det var ett viktigt ämne (fig 6). Detta speglar sig i elevernas uppfattning om sin egen kunskap inom området som var mer svag än stark (fig 9). Enkätens kunskapsdel bekräftade elevernas kunskapsuppfattning då resultatet var något svagt (fig 19). Så som Andrén, Anderup & Hornborg (2004) skriver tyder dessa resultat på att individerna känner att naturen är något som har betydelse för dem, även om resultaten inte säger något om varför de anser det. Likaså i studien av Åbacka (2008) där ungefär hälften av eleverna hade ändrat till ett hälsosamt och miljöanpassat förhållningssätt för vilka faktorer som spelar roll vid matinköpen efter att de haft undervisning i ämnet hushållsekonomi. Därav kan man se tendenser som visar på att det finns ett intresse från eleverna om undervisning i miljö och konsumtion eftersom de tagit till sig information av undervisningen och ändrat sitt förhållningssätt. Enligt min studie kände eleverna bättre till vilka livsmedel som bidrog mycket till utsläppet av växthusgaser (fig 16) än vad de visste vilka livsmedel som bidrog minst (fig 17). För att öka kunskapsnivån kan man som lärare lägga upp en anpassad

undervisning där man belyser vilka livsmedel man bör undvika och vilka livsmedel som är bäst för miljön.

Jag anser att man genom min studie kan se att gymnasiereformen Gy2011 skulle kunna komma att bidra till att ett ökat antal elever som går ut gymnasiet med låg kunskapsnivå kring ämnet kost och miljö, eftersom vissa elever inte garanterat kommer att läsa kurser där biologiämnet tas upp. Genom min studie hoppas jag därför kunna inspirera lärare eller andra forskare till att utföra fler liknande men mer övergripande studier för att uppmärksamma politiker om problemet som kan komma att uppstå. För att lösa det potentiellt kommande problemet anser jag att man bör göra kurser inom ämnena biologi eller naturkunskap obligatoriska för Programmet för Teknik.

Yrkesrelevans och vidare forskning

Studien är relevant då jag själv som blivande gymnasielärare kan anpassa min undervisning efter vad jag anser att eleverna saknar för kunskaper utifrån studien. Jag kan även genom studien påverka andra lärare på min arbetsplats till att förstå hur viktigt det är med undervisning om kostens påverkan på miljön så även de kan anpassa sin planering av sina kurser.

Resultaten från min studie skulle kunna användas som underlag för en mer generaliserbar och större studie. En liknande studie där man även tillfrågar ett större antal elever som läst kurser inom biologi, fysik och kemi vore ytterst viktigt för att få en klarare bild över kunskapsinnehållet i kurserna. Utöver det vore det intressant att göra en jämförande analys av styrdokumentet Gy2011 där man jämför kursinnehållet för kurser inom fysik och kemi. Det skulle ge en mer rättvis bild och kanske styrka motiveringen till att göra kurser med biologiämnet till valbara kurser för Teknikprogrammet.

Referenser

Livsmedelsverket, <http://www.slv.se> (2011)

Livsmedelsverket, <http://www.slv.se/sv/grupp1/Mat-och-miljo/Kott--not-lamm-gris-och-kyckling/>

Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson och Lena Wängnerud (2007). *Metodpraktikan*. (3 upplagan). Stockholm: Norstedts Juridik. pp. 7-218

Anita Ferm, Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27)
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/15/87/7ccb8cd4.pdf>

Regeringens proposition (2008/09:199)
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/64/61/66728528.pdf>

Regeringens proposition 2004/05:150
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/04/41/28/77c488d4.pdf>

SKOLFS2010:37 Grundföreskrift (Tryckdatum; 2010-10-28)
<http://www.skolverket.se/sb/d/471/url/0068007400740070003a002f002f0077007700770034002e00>

[73006b006f006c007600650072006b00650074002e00730065003a0038003000380030002f00770074007000750062002f00770073002f0073006b006f006c00660073002f0077007000750062006500780074002f00660073002f005200650063006f00720064003f006b003d0031003600330036/target/Record%3Fk%3D1636](http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/statistik/2.4391/2.4392/skolor-och-elever-i-gymnasieskolan-lasar-2012-13-1.192335)

Skolverket, Tabell 1 & Tabell 2 A, <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/statistik/2.4391/2.4392/skolor-och-elever-i-gymnasieskolan-lasar-2012-13-1.192335> (2013)

Sabina Andrén, Madeleine Anderup & Alf Hornborg (2004). *Humanekologiska perspektiv på hållbar produktion och konsumtion – Helhetssyn på integrerad produktpolicy (IPP)*. Naturvårdsverket: Elektronisk publikation

Giddens, Anthony (1997). *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Svenska utgåvan. Uddevalla: Bokförlaget Daidalos AB.

Lindén, Anna-Lisa (2001). *Allmänhetens Miljöpåverkan – energi, mat, resor och socialt liv*. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Åbacka, Gun (2008). *Att lära för Livet Hemma och I Skolan: Elevers Uppfattningar av Kost och hälsa, Konsumtion och Privatekonomi Samt Hushåll och Miljö*. Åbo: Åbo akademi

Wiktröm, Karolina (2011). *Spelar en skolas geografiska läge och mängd exkursioner in på elevernas kunskapsinhämtning och miljömedvetenhet? En studie av svenska gymnasieutbildningar med marinbiologiprofil*. Uppsala Universitet: Institutionen för Biologisk Grundutbildning.

Appendix 1

Enkät

0a. Kön

Man Kvinna

0b. Födelseår _____

0c. Skriv in namnet på det gymnasieprogram du läser på raden nedan

(OBS! Ange hela namnet, inga programinitialer)

0d. Kryssa i alla de kurser du har läst

Naturkunskap A Kemi A Fysik A Biologi A
 Naturkunskap B Kemi B Fysik B Biologi B
 Bioteknik

0e. Kryssa i alla de kurser du läser just nu

Naturkunskap A Kemi A Fysik A Biologi A
 Naturkunskap B Kemi B Fysik B Biologi B
 Bioteknik

1a. Har du tidigare på gymnasiet haft undervisning om hur kosten påverkar miljön?

Ja Nej → Om nej, hoppa över fråga 1b och 1c

1b. Inom vilka ämnen

Naturvetenskapliga Samhällsvetenskapliga
 Humanistiska Idrott
 Karaktärsämnen

1c. Hur togs ämnet upp i undervisningen?

Eget mat och miljö tema Inom ett övergripande miljötema
 Idrott och hälsa Annat tema/del av den vanliga undervisningen

1d. Anser du att det är viktigt med undervisning om kostens påverkan på miljön?

Inte viktigt Mycket viktigt
 1 2 3 4 5

1e. Vad anser du om mängden undervisning om kostens påverkan på miljön?

För liten Lagom För stor
 1 2 3 4 5

1f. Anser du följande kategorier har bidragit till dina kunskaper om matens påverkan på miljön?

	Ingen påverkan			Stor påverkan	
Skolan	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Medier	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vänner	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Föräldrar	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Annat _____

1g. Anser du dig ha kunskap hur kosten påverkar miljön?

Inga kunskaper	Goda kunskaper			
☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

2a. Är du vegan? Ja Nej → Om nej, hoppa över fråga 2b

2b. I vilken grad påverkar följande faktorer ditt val att vara vegan?

	Ingen påverkan			Stor påverkan	
Miljöpåverkan från köttproduktion	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Djurens lidande	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vänners åsikter	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Föräldrars åsikter	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Politiska skäl	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Tycker inte om kött	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Annat skäl _____

2c. Är du vegetarian? Ja Nej → Om nej, hoppa över fråga 2d

2d. I vilken grad påverkar följande faktorer ditt val?

	Ingen påverkan			Stor påverkan	
Miljö	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Djur	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vänner	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Föräldrar	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Politiska skäl	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Annat skäl _____

3a. Hur många luncher och middagar varje vecka äter du kött?

0 1 2 3 4 5 6 7
 8 9 10 11 12 13 14

3b. Skulle du kunna tänka dig avstå från att äta kött vid någon av dessa måltider (lunch och middag) i veckan?

Ja → Om ja, hoppa över fråga 3c Nej

3c. I vilken grad påverkar följande faktorer valet till varför du äter kött vid varje måltid?

	Ingen påverkan			Stor påverkan	
Smakar gott	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Gillar inte alternativa proteinintag	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Föräldrars påverkan	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vänners påverkan	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Eget val	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Bryr mig om miljön	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Annat skäl _____

4a. Hur stor andel i % av det du äter uppskattar du är ekologisk?

0-20% 20-40% 40-60% 60-80% 80-100%

4b. Skulle du vilja äta mer ekologisk mat än vad du gör idag?

Ja Nej Äter redan endast ekologisk mat → Om detta hoppa över fråga 4c

4c. I vilken grad påverkar följande faktorer valet till varför du inte äter mer ekologiskt?

	Ingen påverkan			Stor påverkan	
Pris	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Föräldrar	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vänner	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Eget val	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Politiska skäl	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Bryr mig om miljön	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Annat skäl _____

5a. Hur stor andel i % av det du äter uppskattar du är närodlad?

0-20% 20-40% 40-60% 60-80% 80-100%

5b. Skulle du vilja äta mer närodlad mat än vad du gör idag?

Ja Nej Äter redan endast närodlad mat → Om detta, hoppa över fråga 5c

5c. I vilken grad påverkar följande faktorer valet till varför du inte äter mer närodlad mat?

	Ingen påverkan			Stor påverkan	
Pris	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Föräldrar	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Vänner	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Eget val	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Politiska skäl	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Bryr mig om miljön	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Annat skäl _____

6a. Kryssa i den livsmedelstyp du tror bidrar mest till utsläppet av växthusgaser

Grönsaker Mjök och äggprodukter Kött Spannmål

6b. Kryssa i den köttproduktion du tror bidrar minst till utsläppet av växthusgaser

Gris Fisk Ko Lamm Fågel

6c. Kryssa i den köttproduktion du tror bidrar mest till utsläppet av växthusgaser

Gris Fisk Ko Lamm Fågel

7a. Kryssa för alla de produktmärkningar som har huvudmålet att bidra till en bättre miljö.

